ԺԹՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 1750 — Կ. ՊՈԼԻՍ — ՇԱԲԱԹ 3 — 16 ՄԱՐՏ 1907 — 2 ՍԷՖԷՐ 132[illegible] — 3 ՄԱՐՏ 1322

Journal Arménien
MANZOUMÉ-I-EFKIAR
Grand' Rue de la S-Porte.
CONSTANTINOPLE

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԵՐԵԱՆ
ՈՐՈՒ Կ'ՈՒՂՂՈՒԻ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
38, Բաբը Ալի Ճատտէսի, 38
Ենթադրութեան չառնուած յօդուածներ ետ չեն տրուիր

Մանզումէի Էֆքեար

ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ
ՆԵՐՔԻՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

منظومهٔ افکار
ارمنیجه یومی و سیاسی غزته در
صاحب امتیازی: اوهانس قیصر
دارهخانهسی: باب عالی جادهسنده نومرو ٣٨

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

	Տարեկան	Վեցամսեայ
Պոլսոյ համար	80 ղր.	50 ղր.
Գաւառներու համար	108 »	60 »
Արտասահմանի համար	25 ֆր.	18 ֆր.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մէկ անգամի համար տողը 5 ղրուշ
Մէկէ անգամէ աւելի ծանուցմանց համար յատուկ պայմաններ

10 ՓԱՐԱ — ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ "ՄԱՆԶՈՒՄԷ„ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ — 10 ՓԱՐԱ

ՕՐՈՒԱՆ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

ՍԻՐԷ՛ ՄԻ՛ ՊԱՇՏԵՐ

Ամբոխը հետզհետէ կ'ստուարանար մեծ պողոտային վրայ լայնածաւալ բոլորակ մը կազմելով. Անցորդներ՝ ուխտաւորային հետաքրքրութեամբ աջ ու ձախ մայթերէն կուգային հետզհետէ կը խռնուէին, զիրար հրելով հրմշտկելով ու այլազան գլուխներու հոծ պատուարներուն ետեւէն բան մը նշմարել ջանալով. Ո՛չ ոք, ո՛չ ոք կ'ուզէր հեռանալ, ամէնքն ալ իրենց աչքերը բոլորակին մէջ յառած՝ զուարթ քրքիջներով կը դիտէին խոլական շրջպարը, զոր կը դառնային խումբ մը դիմակաւորներ ձեռք ձեռքի բռնած, եւ առաջ տատանելով և աջ ու ձախ ծեքծեքուելով. Ամէնքն ալ գինով գրեթէ. լխկած, պարտասած, յոգնած դիմակաւորներ՝ հազիւ ոտքի վրայ կանգնելու և իրենց անջիղ մարմինը բռնելու կարող.

Ամբոխին ստուարացումը կարծես նոր գրգիռ մը կուտար Բարեկենդանի այս անառակներուն, որոնք չլմորած, խելայեղած, գգլխած՝ զիրար գերազանցելու ճիգեր կ'ընէին խեղկատակութեան ու խայտառակութեան նորօրինակ տեսարաններ պարզելով. Յանկարծ իրենցմէ մէկը՝ անշուշտ գինովի քմահաճոյքով մը.

—Դիմակները վա՛ր, պոռաց, ու ինք անմիջապէս վար առաւ դէմքը ծածկող անդուրեկ կիսադիմակը, որուն տակէն երեւցաւ հազիւ քսանըհինգ տարեկան երիտասարդ մը, դալկացած դէմքով ու մարած, փոսն ինկած սեւ աչքերով.

Միւս դիմակաւորները չհետեւեցան այս հրահանգին և սակայն առաջարկին հեղինակը վիրաւորուած զգալով արժանապատուութիւնը, ձեռքը երկնցուց իր անմիջապէս քովիկը կեցող ընկերոջ երեսին ու երբ անոր ալ դիմակը վար առաւ, ամբոխը մխորով ու բուռն քրքիջով ողջունեց անոր այս քաջագործութիւնը.

Բարեկամի մը հետ հեռուէն հանդիսատեսը կ'ըլլայինք այս տեսարանին, ուստի ամբոխին վերջին խրախուսանքէն հետաքրքրուելով՝ մենք ալ առաջացանք ու ուշի ուշով դիտեցինք դիմակաւորները. տեսանք որ երիտասարդին ընկերը գեղանի կին մըն էր. Բարեկամս ներքին զգացումէ մղուածի նման ա՛լ աւելի սրեց ուշադրութիւնը ու աչքը դիմակազուրկ կնոջ յառած՝ սկսաւ մանրամասնաբար զննել զայն.

—Ինչո՞ւ այդչափ հետաքրքրուեցաք ըսի կամաց մը ետեւէն քաշելով, միթէ այնչափ գեղեցի՞կ կը գտնէք զինքը, իր այս լկտի վիճակին մէջ.

—Ընդհակառա՛կը, պատասխանեց, զզուանք կը զգամ իրմէ, հրէշութեան այս աստիճանը բնաւ տեսնուած չէ ընտանեկան կեանքի մէջ.

Բարեկամս դառն շեշտ մը կը դնէր իր խօսքերուն մէջ, ինչ որ յատկանշական էր.

—Բայց արդեօք կը ճանչնայի՞ք զինքը, հարցուցի, ինչէն գիտէք որ հրէշ մըն է, ու ո՛չ պարզ ինկած մը, ուրիշ հարիւրաւոր նմաններուն պէս.

—Հրէշ մըն է, յարեց բարեկամս գլուխը երերցնելով, ճիւա՛ղ մը, ասկէ ալ վար պիտի իջնայ օր մը. արդար վարձատրութիւնն է.

Կինը որուն հասցէին կ'ուղղէր բարեկամս այս լուտանքները, միւս դիմակաւորներէն ա՛լ աւելի գինով՝ ձեռքի անպատկառ կատակներով կը ջանար նոր քրքիջներ խլել ամբոխէն, շարունակ կոտրտուելով ու ընկերակիցներուն դիմակը վար առնել ջանալով.

—Երթանք, հիմա պիտի խենդենամ, գոչեց բարեկամս, թեւէս քաշելով, եթէ քիչ մըն ալ կենանք վախնամ ոճիր մը կ'ըլլայ ձեռքէս.

Քանի մը վայրկեան ետք արդէն բաւական հեռացած էինք ամբոխէն, երբ ուղեկիցս դեռ չ'կրնալով զայրոյթը զսպել.

—Սակայն իրը չէ յանցանքը, գոչեց, իրը չէ, զինքը մինչեւ այս աստիճանը մղո՛ղը պէտք է դատապարտել, թէեւ արդէն դատավճիռներու ամէնէն մեծը կրած ըլլայ ինքնին.

Զայրոյթը, յուզումն ու կատաղութիւնը հետզհետէ կը ստուարանար բարեկամիս, ինչ որ կասկածել կուտար ինծ թէ ինքն ալ մօտէն առնչութիւն մը ունէր դիմակազուրկ կնոջ հետ.

* * *

Խեղճ մարդը չկրնալով զսպել ներքին հուրքը.

—Կինը զոր հիմայ այս խայտառակ կացութեան մէջ տեսար, ըսաւ, հարուստ ու ծանօթ ընտանիքի մը զաւակն էր. գեղեցիկ՝ բառին ընդարձակ առումով, հրապուրիչ ու դեռատի. Գեղեցկութիւնն ու ընտանեկան անունը սակայն չէին կրցած բարձրացնել աղջիկը, որ զուրկ՝ մտքի ու սրտի դաստիարակութենէ, արտաքին երեւոյթ մըն էր լոկ. Արժանաւոր երիտասարդներ չէին կրնար հաճոյք ըզգալ անոր ընկերակցութենէն, քանի որ մտքին ստորին մակարդակը չէր ներեր իրեն սահմանափակ շրջանակէ մը դուրս ելլել ու իրենց թաղի մըթնոլորտէն հեռուները դիտել. Մէկ խօսքով՝ գեղեցիկ աղջիկ մըն էր, հարուստ ու ծանօթ ընտանիքի մը մէջ ծնած, որ եւ ո՛չ մէկ բանով կը զանազանուէր արհամարհական չըլըքիկ անունը կրող շատ մը հասարակ մանկամարդուհիներէն.

Ազգականներ ու ընտանիքի բարեկամներ՝ ամուսնանալու տրամադրութիւն ունեցող երիտասարդներուն կ'առաջարկէին զայն յաճախ, որ թէեւ առաջին առթիւ իր գեղեցկութեան վրայ կը հիացնէր թեկնածուները, սակայն տխրմտութիւնը քանի՛ առաջանար, մտքին դատարկութիւնն ալ նոյն համեմատութեամբ կը պարզուէր եւ ամէնէն ջերմ երկրպագուներն անգամ կը պաղէին իրմէ.

Վերջապէս կ'երեւայ որ ճակատագիրը մեր ընտանիքին վիճակած էր այս պատուհասը. Հօրեղբօրորդիս ինքնօգնութեամբ զարգացած երիտասարդ մը՝ որ առանց հինգ փարա ունենալու գրպանը, յաջողած էր Գերմանիա երթալ ու հոն առեւտրական բանուկ տուն մը հիմնել, Պոլիս վերադարձած էր ամուսնանալու համար. Ո՛վ աղջիկ չէր տար անանկ երիտասարդի մը, որ ոչ միայն մէկ քանի լեզու գիտէր, այլ և գեղեցկադէմ պարկեշտ էր ու նախանձելի գործի մըն ալ տէրը. Ուստի Պոլիս հասած շաբաթէն իսկ սկսան առաջարկները տեղալ աջէն ու ձախէն հարիւրաւոր հրապուրիչ խոստումներով ու մեծաքանակ դրամօժիտներով.

—Ամուսինս ես պիտի ընտրեմ, կը պատասխանէր հօրեղբօրորդիս իրեն աղջիկ առաջարկողներուն ես բաւական կարողութիւն կը զգամ իմ մէջ կին մը ընտրելու, ես վարժ եմ ինքնօգնութեան.

Եւ օր մըն ալ տեսանք որ, տուն չվերադարձաւ հօրեղբօրորդիս, շաբաթ մը ետք միայն իմացանք որ շոգենաւին մէջ աղջկան մը հանդիպած, զայն մինչեւ իր հօրը տունը հետապնդած ու ինքնութիւնը հասկնալէ ետք, որոշած էր անոր հետ ամուսնանալ.

Աղջկան ընտանիքը ինչպէս մեզ, նոյնպէս ալ հօրեղբօրս պարագաներուն անծանօթ էր և սակայն անունն ու հարստութիւնը բաւական գրաւականներ էին, որոնք պահ մը հաւատացնել տուին մեզ ամէնուս թէ հօրեղբօրորդիս չէր խաբուած իր ընտրութեան մէջ երբ այնչափ ալ հիացումով կը խօսէր աղջկան գեղեցկութեան վրայ.

Օրեր անցան, երիտասարդը յարաբերութեան մտաւ աղջկան հետ ու սկսաւ առտու իրիկուն յաճախել անոր բնակարանը, օր աւուր սաստկացնելով սէրը ու նո՛ր նո՛ր առաւելութիւններ գտնելով ապագայ կենակիցին վրայ. Միւս կողմէ աջէն ձախէն բամբասանքները ծայր կուտային ու նոյն իսկ ամէնէն արժանահաւատ բարեկամներ կը զգացնէին մեզ՝ աղջկան մտքին դատարկութիւնն ու չըլըքիկութիւնը. Եւ սակայն հօրեղբօրորդիս այն աստիճան առաջ տարած էր պաշտումը որ ո՛չ դիտողութիւն մտիկ կ'ընէր, ո՛չ առարկութիւն.

— Ալ աւելի աղէկ, կ'ըսէր, ես իմ ուզած դաստիարակութիւնս պիտի տամ անոր, եթէ միտքը մշակուած ըլլար, մեծ յաւակնութիւններ պիտի ունենար ու ինքն ալ ինծ հաւասարակից նկատելով զինքը, պիտի չյօժարէր իմ դաստիարակութիւնս ընդունելու, մինչդեռ հիմա կոյս երկիր մըն է անոր միտքը, սպիտակ թուղթ մը անոր սիրտը՝ որուն վրայ կարելի է սերմանել ամէնէն ընտիր պտուղները և նկարել ամէնէն առաքինի զգացումները.

Երբ նեղը դնէինք զինքը, շատ մը գերման հեղինակներու անունները կը թուէր ու անոնցմէ հատուածներ, պարբերութիւններ արտասանելով կ'ապացուցանէր թէ իր ընտրած աղջիկը միակն էր մեր աղջիկներուն մէջ և թէ անոր հետ ամուսնանալով՝ աշխարհի ամէնէն երջանիկ, ամէնէն բախտաւոր ընտանիքը պիտի կազմէր.

Եւ ամուսնութիւնը տեղի ունեցաւ. Հօրեղբօրորդիս արդեամբ ալ արտայայտելու համար իր պաշտումը կնոջը հանդէպ, զայն օժտեց թանկագին ադամանդներով, գոհարներով ու ամէնէն պերճ հագուստներով, որոնք ա՛լ աւելի կը ցայտեցնէին հիմա հրաշալի գեղեցկութիւնը նոր հարսին. Մեղրալուսինը Մեծ Կղզիի ամէնէն ճոխ մէկ վիլլային մէջ կատարուեցաւ, ուր տասն և հինգ օրուան համար վարձեց հօրեղբօրորդիս մեծ վճարումներով ու սկսաւ կեանք մը պերճ ու ճոխ, Հազար եւ մէկ գիշերներու փառաւորութեամբ.

Երէկուան իրողութիւն մը չէ պատմածս, քառորդ դար մը կը բաժնէ զմեզ այս հարսնիքէն ու մեղրալուսնէն, որուն բացառիկ հրապոյրը դեռ թարմ կը մնայ ժամանակակիցներու սրտին ու մտքին մէջ. Փեսին կոտրտուքը, ծեքծեքումներն ու պաշտումը հարսին հանդէպ, օրուան խնդիր դարձած էր մեր ընտանեկան շրջանակին մէջ, ուր առաջին օրէն իսկ տխուր գուշակութիւններ ընել սկսած էին այսչափ նորերեւոյթ յարաբերութեան մը ապագային նկատմամբ. Մայրս ինչպէս ն. և իր մայրը և ուրիշ մտերիմներ զգացուցին հօրեղբօրորդւոյս իր չափազանցութիւնները.

—Սիրէ՛ կինդ, բայց մի՛ պաշտեր զայն, ըսաւ մայրս, մի՛ վախնար, քուկդ է ան, ա՛լ ասկէ ետք մինչեւ խոր ծերութիւն մէկտեղ պիտի ապրիք, չափաւորէ՛ սէրդ, գուրգուրանքդ, հոգածութիւնդ, մի՛ շփացներ աղջիկը մի՛շտ պատկառանք մը թող զգայ քեզմէ.

Հօրեղբօրորդիս սակայն, փոխանակ այս անկեղծ թելադրութիւններէն օգտուելու, կը ծաղրէր զինքը խրատողները ու արհամարհական շեշտով մը,

—Ես ծթռած գաղափարներու հետ գործ չունիմ, կը պատասխանէր, ո՛չ ալ գեղջկական կեանք պիտի վարեմ. իմ ապրած միջավայրիս մէջ կիները կը շինեն իրենց ամուսնոյն բախտը. դուք ձեր խրատները, յորդորները, փորձառութիւնները ձեզի վերապահեցէք, ես պէտք չունիմ անոնց.

Եւ խեղճ կիները օղիկ օղիկ կուգային, կարծես նախատեսելով ինչ որ պիտի ըլլար.

Վերջապէս մեր ինքնահաւան փեսան նոյնքան հանդիսաւորութեամբ Եւրոպա փոխադրեց կինը, ուր դեռ մուտ չգործած արդէն իսկ պերճ կեանք մը պատրաստուած էր իրեն, ամուսնոյն կողմէ.

Հաւատացէ՛ք, չափազանցութիւն չեն ըսելիքներս, զորս քաղած եմ նոյն իսկ մէկ տարեց ազգականուհիէս որ ուղեկից կարգուեցաւ հարսին, զայն բոլորովին առանձին չձգելու համար օտար երկրի մը մէջ, որուն ո՛չ լեզուին ծանօթ էր հարսին՝ ոչ ալ բարքերը.

Առաջին օրը ուր ոտք կոխեցին երկու ամուսինները տան սեմէն ներս, հոն պատրաստ գտան սեւ frac ու համազգեստ հագած կարսօններ ու մանկլաւիկներ, որոնք առաջնորդեցին հարսը սրահ, կարծես մեծ ընդունելութեան մը պատրաստելու համար զայն. Մինչդեռ հօրեղբօրորդիս հլու գերի մը՝ կնոջը առջեւ, անոր բերնէն կախուած, անկիրթ հրամաններուն կ'սպասէր. զանոնք կէտ առ կէտ գործադրելու համար. Ալ գործը, զբաղումը երկրորդ կարգի իջած էին, ամէնէն մեծ զբաղումը տիկինն էր, որուն քմահաճոյքէն չէր բաժնուեր հօրեղբօրորդիս, երկրորդական պաշտօնեաներու ձգելով գործին ղեկը.

Երկու տարի ետք կրկին Պոլիս վերադարձան, ամառը հոս անցնելու համար. ալ պերճանքը, ճոխութիւնն ու շռայլութիւնը գագաթնակէտին հասած էին և նոր հարսը որ փեսին խելքով՝ նոր դաստիարակութիւն պիտի ստանար, հիմա առանց մտքի չափ միտքը մշակելու, կարծես էրկանը միտքն ալ իր մակարդակին հասցուցած էր, որ պէպէքի մը տեղ դրած զայն, շարունակ անոր շուրջը կը դառնար.

Մեզի համար ոչնչացած էր հօրեղբօրորդիս. կինը այսչափ պաշտումէն շփացած, յղփացած, շատ պզտիկ տեսնել սկսած էր ամուսինը, զոր շատ անգամ հրապարակաւ յանդիմանելու կ'ելլէր և չէր քաշուեր նոյն իսկ յանուն եւրոպական նորաձեւութեան, բացէ ի բաց յարաբերութեան մտնել փայլուն երիտասարդներու հետ, որոնք թէեւ չէին յօժարած ամուսնանալ իրեն հետ, սակայն հիմա անտեղութիւն մը չէին տեսներ կնամեծարական ցոյցեր շռայլելու մէջ.

Հարկ չկայ ալ աւելի մանրամասնել. Զարգացած ու բանգէտ հօրեղբօրորդիս կնոջը նուիրած պաշտումներուն մէջ մոռցած էր գործը, որ հինգ տարի ետք բոլորովին քայքայուեցաւ, և սակայն նազելաշուք տիկինը որ մեծ ծախսեր ընելու վարժուած էր, չգադրեցաւ իր անսպառ պահանջումներէն. Ո՛չ խօսք մտիկ կ'ընէր, ո՛չ ալ առարկութիւն կ'ընդունէր, անպատճառ պէտք էր զոր ապսպրածը, հակառակ պարագային, սպառնալիքը բերանն էր.

Ու մեր ապուշը կու[illegible], եւրոպական կեանք վարած ըլլալու պատրանքով ծունկի կուգար կնկանը առջեւ, սէր կը շռայլէր անոր, դերասանական ձեւեր կ'առնէր. «Մ՛խ պաշտելիս, հուրի՛ս, սէ՛րս», ասոնք էին իր պատասխանները կնոջը չըլըքիկ պոռչտուքներուն, որոնք մինչեւ դրացիները կ'արձագանգէին.

—Դուն արժանի չես իմ սիրոյս, կը պոռար կինը ոտքերը գետին զարնելով, քանի որ վիճակդ աս է եղեր, ինչ իրաւունքով կը համարձակիս գեղեցիկ կին առնելու.

Դժբախտութիւնը մէկ չէր սակայն, մէկ քանի զաւակներ ալ ունեցած էին, որոնք հետզհետէ կը զարգանային ու իրենց հօր ողորմելի կացութիւնը տեսնելով, կ'սկսէին զայն ծաղրել, որուն ա՛լ աւելի ույժ կուտար թշուառական կինը, անպատճառ մարդը կաթուածահար ընելու սատանայական ծրագիրով.

Հակառակ այս ամէնուն՝ հօրեղբօրորդիս իր փորձառութեամբ ու առեւտրական գործերու մէջ ունեցած հմտութեամբ տարին դեռ մէկ քանի հարիւր ոսկի կը վաստկէր մայրաքաղաքիս հրապարակէն, սակայն կինը բնաւ տնարարութեան վրայ մտածած չունէր, և ամբողջ խելքն ու միտքը նուիրած էր իր գեղեցկութիւնը փայլեցնելու և անկէ բան մը չպակսեցնելու նպատակին.

Ա՛լ ամէն մարդ գիտէր անոնց ամուսնական աններդաշնակութիւնը և առիթէն օգտուիլ փորձող կնորսներ սկսած էին շուրջը դեգերիլ կնոջ, որ ո՛չ կամչնար, ո՛չ կը խղճահարէր, ո՛չ ալ զաւակներուն վրայ կը մտածէր.

Տասներորդ տարին, կինը անտանելի դարձաւ. հօրեղբօրորդիս՝ հակառակ իր հռչակուած պաշտումին, չկրցաւ այլ եւս հանդուրժել անպատուութեան աստիճանին և անգամ մը փորձեց կինը յանդիմանել իր անպատշաճ ու աններելի արարքներուն նկատմամբ. Կինը վեց ամիս չխօսեցաւ հետը, ու վրէժ լուծելու համար սկսաւ ա՛լ աւելի արձակ համարձակ շռայլել իր հրապոյրները ամէնուն չամէնուն.

Եւ դժբախտութիւնը մինչեւ հոն հասաւ որ օր մըն ալ կինը երեք զաւակները լքելով անհետացաւ ընտանեկան յարկէն. Ամուսինը ալ պաշտելէ դադրած էր զայն, որուն փախուստը նախախնամական թուեցաւ իրեն և չփորձեց իսկ հետապնդել. Այն օրէն ի վեր մոռցած էի թշուառականին գոյութիւնը և հիմա երբ դիմակաւորները յանկարծ վար առին իրենց դիմակները, կրկին տեսայ զինքը այն անպատկառ ու լիրբ կինը, որ ծաղիկ հասակին մէջ հօրեղբօրս տունը քրքրելէ ետք, հիմա այս քառասուն տարեկան հասակին մէջ ալ անշուշտ իրեն ընկերացող ապուշ երիտասարդին տունը քրքրելու ելած է.

* * *

Բարեկամիս այս պատմութիւնը խոր տպաւորութիւն ըրաւ վրաս. Իրաւ է որ կինը դատապարտելի է իր լկտի անառակութեանն ու վատշուէր կեանքին համար, սակայն ո՞վ է զայն այդ անկումին մղողը, ո՞վ է անդունդին եզրը հասցնողը. Ռոպան միտքով աղջիկ մըն է եղեր. աղէ՛կ, կ'արժէ՞ այդպիսի տգէտ կին մը պաշտել, բարձրացնել, անոր առջև խոնարհիլ ու տիրապետութեանը տակ ընկճուիլ. Թո՛ղ սիրէ կինը, ո՛չ ոք կ'արգիլէ զինքը այդ պարտականութենէն, բայց փոխանակ զայն իր մտաւորական բարձրութեանը հասցնելու, անոր չըլըքիկութեանը հաւասարի՛լ ինչ ըսել է. Ես այնպէս կը կարծեմ որ եթէ էրիկը գիտնար կինը կառավարել, անոր առաջին քայլերը ուղղել, զայն իր կնոջական վիճակին մէջ պահել, այս դժբախտութիւնը տեղի պիտի չունենար բնաւ և այր ու կին երջանիկ ամուսնութիւն մը պիտի բոլորէին մինչեւ իրենց կեանքին վախճանը.

Ամուսնացողները պէտք է իրենց նշանաբան ընտրեն սա ճշմարտութիւնը.

Սիրէ՛ կինդ, բայց մի՛ պաշտեր.

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԸ ԻՄԱՍՏԱՍԻՐՕՐԷՆ

Հօ՜ ի՛նչ օրեր.

Անկէց քանի մը օր առաջ Կաղանդ, Ծնունդ, Տեառնընդառաջ, Տօն Անուանակոչութեան, Դաւիթ Մարգարէ, Պօղոս Պետրոս, Սուրբ Սարգիս, և վերջապէս անվերջանալի տողանցում մը տեղի ունեցաւ Սուրբերու, մարգարէներու, ճգնաւորներու, որոնք իրենց բարի, անմեղ և սրբակրօն կեանքին համար օրացոյցին մէջ —Ցակոբեաններու բաժնին մէջ տեղ չկայ սուրբերու— զատ զատ տեղերը բռնած են՝ մեզմէ պաշտուելու, երկրպագուելու համար.

Միթէ՛ք, սուրբ, խնկելի օրեր էին այդ օրերը.

Ժամ կ'երթայինք, կը խաչակնքէինք, կուլայինք ու կը հառաչէինք. Անոնց հետքերը դեռ հազիւ մեր վրայէն հեռացած եւ ահա յանկարծ կը ցատկենք սա՛ շաբթուան մէջ, որուն Բարեկենդան անունը կուտան աշխարհականներ և արեղաթող՝ վարդապետներ.

Ի՛նչ կազմուածքով շինուած և ի՛նչ խմորէ շաղուած ենք.

Երէկ մէյ մէկ ջերմեռանդներու փոխուած էինք Ս. Անտոնի չափ, այսօր մէկ մէկ սատանաներու փոխուելու միտք ունինք. երէկ ժամէն տուն գալու պէտքը չէինք զգար, այսօր գինետուններէն. Ես, օրինակի համար, որ պարտքերս տալ որոշած էի առջի օր, այսօր որոշած եմ այդ տեսակ մեղք չգործել. և այս ամէնը կը բացատրեն թէ մենք հրաշալի դերասաններ ըլլալու կոչումը ունինք մէկ խօսքով.

Շաբաթ մը Բարեկենդան է և կիրակի մը Բուն Բարեկենդան, բայց ինչ՞ր ինչեր չենք ըներ. ինչ մեղքեր չենք գործեր, այդ մէկ շաբթը իր անունին վայել հանդիսաւորութեամբ տօնելու համար.

Ամէն մարդ իր հաչւոյն մեղք կը գործէ պատասխանատուութիւնը իր վրայ չառնելով.

Դուն խմելու և ուրիշ մը կնիկը ձգելով ուրիշ կնկան մը հետ զուարճանալու մեղքը կը գործէ.

Իմ կինս, հայրաբար խօսելու ձեւ մը, օրինակի համար, մասքէով կը խաբէ ինծի, և ես... առանց մասքէի.

Անդին ուրիշ մը հօրը ձգած ժառանգութիւնը — ամբողջ ոսկի դրամ — մէկ անգամէն կ'ուտէ, խորհելով որ Մեծ Պահքին մէջ պէտք չկայ դրամի, և ամբողջ եօթը երկար շաբաթներ ծոմ պիտի պահէ....

Ունեցածնիս ու չունեցածնիս և տեղին համեմատ ալ ծեծ... կ'ուտենք, սանկ ձլոր, աղուոր սրունքներու թիթռուհիներուն ետեւէն կը վազենք, համբոյրի մը համար ոսկիներ կը խոստանանք —գործը գիտցողը պակաս ոսկիներ կուտայ— աղջկան մը հազար անգամ կ'երդնունք թէ՝ իրեն համար... կը մեռնինք, մինչդեռ եթէ իրաւցնէ մեռնիլ հարկ ըլլայ, օրը մէկ քանի անգամ մեռնելու էինք. ասոնք ամէնքը կ'ընենք առանց խորհելու թէ՝ երկու օր վերջը Մեծ Պահք է, ապաշխարութեան և քաւութեան օր է.

Մօլօն մէջ լողալէ կը քաշուինք այս օրերս, ծովը ալեկոծեալ և խիստ պաղ ըլլալուն համար, և կ'երթանք Բէրայի հաճոյքներուն մէջ... լողալ, առանց վախը ունենալու թէ ատ ծովուն մէջ ընկղմի՛լ ալ կայ, փոթորիկ ալ, իսկ խեղդուելու հաւանականութիւն հարիւրին հարիւր.

Աս աս է և ասանկ ալ պիտի մնայ մինչեւ ի կատարած աշխարհի... քանի որ երբեք չպիտի ըլլայ տարի մը, որ Օրացոյցին մէջէն Բարեկենդանը վերցնեն և կիներն ալ իրենց փէչերը... չվերցնեն.

Բարեկենդանի օրով, չքաշուելիք, չմարսուելիք խօսքեր կ'ընեմ, Երեմիականներ կը կարդամ ձեր գլխուն, երբ թէ այսօր Մեծ Պահք ըլլար.

Բայց մի՛ աճապարէք, Մեծ Պահքը նա՛ կը մօտենայ կոր, ինչպէս նաեւ Անառակին և Տնտեսին, Մամկոչին ու Լուսաւորչին տօները.

Ա՛լ երթան բարով կիները, խաղերը, գինիները, Թիւլսիւզ Խաչիկը, Բերան, Վարիէթէն ու աղուոր աղուոր երգչուհիները.

Քուրձ պիտի հագնինք մոխիրի վրայ պիտի նստինք, պօլ քարոզ պիտի լսենք... Զատկին կարմիր հաւկիթ ուտելու համար. Pour être dans le train.

Վարիէթէն ու իրենց նմանները դուռները պիտի գոցեն... եկեղեցիին դուռները բանալու համար. Սիրահարութիւնները, flirtները, հաճոյքները, տեղի պիտի տան... աղօթքին, խունկին ու ժամկոչներուն առջեւ.

Դատաստանական Խորհուրդը պիտի կրկնապատկէ իր նիստերը, որովհետեւ գլուխ քերելու առեն չպիտի ունենայ, ամուսնալուծում պահանջող կիներէն և այրերէն. Եւ խեղճ դատաստանական խորհուրդի անդամները առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, կին, կին, կին պիտի խաղցնեն. Մէկը իր ամուսինին պալօ երթալէն պիտի գանգատի, ուրիշ մը իրմէ զատ՝ ուրիշ կիներուն հետ ինալ ելլալուն համար և մէկը իր էրկան բերան չառնուելիք յանցանքները պիտի թուէ Խորհուրդին անդամներուն, որոնք ըստ ամենայն հաւանականութեան իրաւունք պիտի տան կնոջ. Եւ որովհետեւ ամուսինները իրենց կարգին բերաննին պիտի բանան բողոքելու, իրենց անձին ի նպաստ երկու խօսք խօսելու համար, սակայն յանկարծ ռաստ մը պիտի գայ բերաննին ձգել... իրենց պաշտպանողական ճառը.

Ու հարիւրին հարիւր այրը պիտի դատապարտուի Մեծ-Պահքին եօթը երկայն գիշերները մինչեւ լոյս աղօթելու ... մինակը.

Եւ ա՛ս պատիժը կնկան տէր մարդու մը համար... սոսկալի է.

Ու պատկերները միշտ պիտի փոխուին. Խորհուրդին սենեակին դուռնէն ոմանք դուրս պիտի ելլան մխիթարուած և ոմանք ալ անմխիթար.

Եւ Աստուած որ այս անմխիթարներուն մխիթարութեանը համար չինած է... Բարեկենդանը, յետոյ կարգ մը նկատումներով իբրեւ քաւարան Մեծ-Պահքը հաստատած է.

×

ԱԲԵՂԱԹՈՂԻ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

Աստուած կիներէն հեռի կենալ պատուիրեց մեզի եղբարք իմ, բայց սատանան ալ մեզի տրուեցաւ որ ընկեր, որպէս զի կիները մեզի մօտեցընէ դարձեալ.

ԼՌՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ

ՀԱՐՐԻ ԹՈՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԹՕ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆԻ ՏԷՐ Է

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, Մարտ 11

Թէեւ կանխաւ ծանուցուած էր որ ընդհանուր դատախազութիւնը դարձեալ իբրեւ վկայ պիտի կոչէ դեռատի միլիոնատէրին կինը, և պիտի պարտաւորէ զայն մէջտեղ հանել սպաննուած ճարտարապետէն ընդունած նամակները, և կրկին պատմել տալ անոր Հուայթի աշխատանոցին մէջ իր կերուխումները և գիշերային զբօսանքները, բայց հասարակութիւնը այս առաւօտ մեծ բազմութեամբ ներկայ չէր դատավարութեան։ Պարզ խօսելով, հասարակութիւնը զզուած է այս դատավարութենէն, և լրագիրները ձանձրացուցին զայն։ Նոյն իսկ տռամաթիք, եղերական, յուզումնալից սրտայոյզ դէպքերը չեն կրնար երկու ամիս շարունակ վառ պահել Ամերիկացիներուն ուշադրութիւնը առանց նոր անակնկալի մը։ Այսօր, այդ նոր անակնկալը կը սկսի երեւնալ։ Նոր գլուխ մը բացուեցաւ Հարրի Թոյի դատավարութեան մէջ։ Ամբաստանեալը դատարան մտաւ ջղագրգիռ և անձկալից, նոր զգեստներ հագած։ Դատարանին յարակից սենեակի մը մէջ էին իր կինը և անոր մտերիմ բարեկամուհի Օր. Մէյ Մէքէնզի, ա՛ն ալ առենօք երգեցիկ մը։ Ամբաստանեալին ծերունի մայրը ներկայ չէր, ոչ ալ Նարմաութի կոմսուհին և ոչ Տիկին Լօտր Քարնէկի, Թոյի երկու ամուսնացեալ քոյրերը։

Փաստաբան Մր. Տէլմասի յաջողակ ռազմագիտութեան շնորհիւ ընդհանուր դատախազ Մր. Ճէրօմ չկրցաւ մեծ բան մը յաջողցնել։ Ցայտնի եղաւ թէ Մր. Ճէրօմ հրաժարած ըլլալ կը թուի ամբաստանեալը արգելարան մը ղրկելու ջանքերէն, և հիմա կ'աշխատի գոնէ ապացուցանել թէ Թօ խանգարուած չէր Հուայթը զարկած միջոցին, այլ յոռի և վատթար նախանձով մը կառդուած էր։

Կէս օրէ առաջ միակ վկան էր Թոյի անձնական խորհրդական Մր. Ֆրետերիք Լօնկֆէլլօ։ Մր. Ճէրօմ չկրցաւ կարեւոր բան մը խլել ասոր վկայութենէն, թէեւ ճարտար հարցումներով և առարկութիւններով երդուեալներուն ականջը ծակեց այն մօտք թէ Թօ կասկածելի սիրային դատի մը մէջ մատ ունեցած էր արդէն, տակաւին Իվլին Նէսպիթը չճանչցած։ Ընդհանուր դատախազին նպատակն էր ցոյց տալ թէ ամբաստանեալը ամէն բան գիտէր Իվլին Նէսպիթի անցեալին վրայ և թէ հետեւաբար Հուայթի կողմէ Նէսպիթի վրայ գործուած արարքները ո՛չ թէ Բարիզի մէջ առաջին անգամ Նէսպիթէն իմացաւ, և ասոր վրայ խանգարում ունեցաւ, այլ թէ Թօ ամէն բան գիտէր առաջուց, և ամէն բան գիտնալով հանդերձ հետամուտ եղաւ Իվլինի Նէսպիթի։

Մր. Ֆրետերիք Լօնկֆէլլօ հրաւիրուեցաւ պատասխանել թէ կը ճանչնա՞յ իրեն ներկայացուած նամակը, զոր Օր. Նէսպիթ գրած էր Եւրոպայէն Նիւ Եորք հասնելու միջոցին, 1903ի վերջերը։ Վկան պատմեց թէ Նէսպիթին հանդիպեցաւ շոգենաւին մէջ, ուր գացած էր դիմաւորելու զայն։ Հարցուեցաւ թէ ինք Թոյի փաստաբանը չէ՞ եղած այն դատավարութեան ատեն, զոր Էթէլ Թոմաս բացած էր Թոյի դէմ։ Մր. Տէլմաս առարկեց այս հարցումին, բայց դատաւորին վճիռին վրայ վկան պարտաւորուեցաւ պատասխանել։

Ինչպէս կը յիշուի, Տիկին Թօ իր գլխաւոր վկայութեան միջոցին յայտարարած էր թէ հրեայ միջնորդ փաստաբան Աւրահամ Հըմմէլ իրեն ներկայացուցած էր յանձնարարագիր մը ստորագրութեամբ Օր. Էթէլ Թոմասի, որ դատ կը բանար Թոյի դէմ, առարկելով թէ իրեն հետ վայրենաբար վարուած էր։ Վկան պատասխանեց թէ իր փաստաբանական տունը ստանձնեց այդ դատավարութիւնը։ — Ի՞նչ ամբաստանութիւններ եղած էին Թոյի դէմ, հարցուց Մր. Ճէրօմ։

Մր. Տէլմաս բողոքեց այս հարցումին դէմ։ Բայց Մր. Ճէրօմ առարկեց թէ Թոյի փաստաբանները կը պնդեն որ անոր միտքը վրդովայր եղաւ, խանգարուեցաւ երբ իր կինը իրեն պատմեց Հուայթի կողմէ իրեն և ուրիշ աղջիկներու վրայ եղած վատ արարքները։ Այսպէս Թոյի փաստաբանները կ'ուզեն ցոյց տալ թէ Թօ գառնուկի պէս մարդ մըն էր, բնաւ անկէց առաջ բան մը չէր գիտեր, ևն., և թէ Հուայթի վատթարութիւնները անոր մտաւոր անհաւասարակշռութիւնը առաջ բերին։ «Ես հիմա պիտի ապացուցանեմ թէ, ըսաւ, Թօ ամէն բան գիտէր ինք ալ մասնագէտ էր սանկ բաներու, որոնք մի առ մի պարզուած են Էթէլ Թոմասի աղջկան կողմէ իրեն դէմ եղած ամբաստանագրերուն մէջ։»

Մր. Տէլմաս պատասխանելով երկարօրէն յիշատակեց Մր. Ճէրոմի ա՛յն յայտարարութիւնը, զոր դատավարութեան սկիզբը ըրած էր ա՛յն մօտք թէ Իվլին Նէսպիթի վկայութիւնը կը բաւէ Թոյի մտքին վիճակը հասկնալու համար։ Մր. Ճէրօմ պատասխանեց թէ իր ըսածը միմիայն Իվլին Նէսպիթի վկայութեան համար էր, բայց ասոր հետ ի՛նչ յարաբերութիւն կրնայ ունենալ Էթէլ Թոմասի պատմութեան ճշդութիւնը կամ ստութիւնը։ Ամէն պարագայի մէջ, այդ խեղճ աղջիկը հիմա մեռած է։ Մր. Տէլմաս ըսաւ. — Կը բողոքեմ ընդհանուր դատախազին դէմ, որ Էթէլ Թոմասի «խեղճ» ըսաւ, և յարեց թէ անիկա մեռած է հիմա։ Մր. Ճէրօմ. — Իվլին ինք վկայեց թէ անիկա մեռած է։ Իսկ գալով «խեղճ» ածականին, ետ կ'առնեմ զայն։

Մր. Ճէրօմ հարցուց Մր. Ֆրետերիք Լօնկֆէլլոյի. — Թոյի կողմէ Էթէլ Թոմսի ուղղուած նամակներ ձեռքերնիդ հասա՞ծ են։ Մր. Տէլմաս դարձեալ բողոքեց թէ այդ տեսակ նամակներ 1903էն առաջ գրուած ըլլալու են, և հետեւաբար կարեւորութիւն չունին ամբաստանեալին մտաւոր առողջութեան կամ վատառողջութեան համար։ Մր. Ճէրօմ. — Զարմանալի՛ բան, դուք իբրեւ Թոյի փաստաբանը ամէն ճիգ կ'ընէք 1903էն վերջ միայն խանգարեալ ցոյց տալու զայն, և մինչեւ իսկ պսիրզ հարբուխը և հարսանիքը կը նկարագրէք իբրեւ մտքի խանգարման նշաններ, մենք ալ իրաւունք ունինք կարծեմ ցոյց տալու անոր վիճակը մինչեւ 1903։

Այս վիճաբանութեան ընթացքին մէջ ընդհանուր դատախազը որոշապէս յայտարարեց թէ իր նպատակն էր ցոյց տալ որ Թօ մտքով խիստ առողջ էր։

Մր. Ճէրօմ հարցուց վկային թէ Իվլին 1904ին Հըմմէլի պաշտօնատունէն հեռաձայնով կանչա՞ծ էր զինքը։

Մր. Տէլմաս նորէն մէջ մտեց և հարցուց թէ ընդհանուր դատախազին նպատակը ի՛նչ է այս հարցը մը ընելով։ Մր. Ճէրօմ. — Պէտք է ժամանակ տրուի ինծի ապացուցանել թէ Իվլին իրօք իր ամուսինին Բարիզի մէջ պատմե՞ց Հուայթի կողմէ իր քաշածները, թէ Թօ արդէն ամէն բան կանուխէն գիտէր։ Տիկին Թօ Հըմմէլի պաշտօնատան մէջ ըսաւ թէ Հուայթի ըրածները պատմած չէ Թոյի, վերջերը ուրիշ բան ըսուեցաւ։ Հետեւաբար ընդհանուր դատախազութիւնը ազատ թողուցէք որ ճշմարիտ և խեղաթիւրեալ իրողութիւնները իրարմէ զանազանուին։

Վկան յետոյ ըսաւ թէ Օր. Նէսպիթ քանիցս հեռաձայնեց իրեն, բայց թէ Էթէլ Թոմասի գործին համար չէր։

Ցետոյ կանչուեցաւ ոստիկան Բայթ, որ Թօն ձերբակալած էր։ Ցայտարարեց թէ Թոյի գործերը և խօսակցութիւնները խանգարուած մտքի արդիւնք չէին։ Ուրիշ ոստիկան մըն ալ նոյնը վկայեց, թէ Թոյի խելքը գլուխն էր։ Պահականոցին ոստիկանապետը յայտարարեց թէ Թօ սովորական խելացի մարդիկներէն շատ աւելի խելացի վարմունք ցոյց տուաւ պահականոցին մէջ, և թէ խանգարման ոև է նշան չկար անոր վրայ։ Ցետոյ կանչուեցան սպանութեան գիշերը ներկայ եղող թատերական խումբին անդամներ, թատերապետը և ուրիշներ, որոնք երդում ընելով յայտարարեցին թէ բնաւ մտքի խանգարման նշան չէին տեսած Թոյի վրայ։

Ցետոյ կանչուեցաւ մասնագէտ քիմիագէտ մը, Տր. Րուտոլֆ Վիթաուս, որուն հարցուց Մր. Ճէրօմ թէ գինին ի՛նչ ազդեցութիւն կ'ընէ, որպէս զի ապացուցուի թէ ի՛նչ աստիճան ստուգութիւն ունի Իվլին Նէսպիթի այն յայտարարութիւնը թէ Հուայթ գինի խմցուց իրեն և անզգայացուց զինքը։ Մր. Ճէրօմ հարցուց. — Ենթադրեցէ՛ք, Տէ՛ր բժիշկ, թէ դեռատի աղջիկ մը, տասնըվեց տարեկան և ութը ամսուան, գաւաթ մը շամբանիա խմեց ճաշի ատեն թատրոնէն վերջ երիկ մարդու մը հետ, թէ կերակուրէն վերջ ուրիշ սենեակ մը անցաւ և հոն դաշնակ զարկաւ. յետոյ ննջարան մը գնաց, ուր կար փոքրիկ շիշ մը շամբանիա, թէ ասկէց ալ գաւաթ մը խմեց, և ենթադրենք թէ քիչ մը լեղի տեսակէն. թէ երկու վայրկեանէն աչքին ականջները սկսան ծանրանալ, սենեակը մթնցաւ, աչքերը դարձան և անզգայ ինկաւ. թէ անզգայութեան այս վայրկենին մէջ անպատուուեցաւ. թէ քիչ վերջը սարսափահար արթնցաւ և մարդուն հետ կառքով իր տունը գնաց, ուր աթոռի մը վրայ նստաւ, արթուն մնալով և մինչեւ առաւօտ պատուհանէն վար նայելով. բոլոր այս իրողութիւնները ենթադրելով, գիտութիւնը կրնա՞յ ըսել թէ այս պարագային կրնայ անզգայութիւն առաջ գալ. և այսքան շուտ սթափում։

Մր. Տէլմասի բողոքին վրայ, դատաւոր Ֆիցճէրալտ իրաւունք տուաւ փաստաբանին, և քիմիագէտը ըստ այսմ չպարտաւորուեցաւ պատասխանել։

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻ ՀՕՐ ՄԸ ՈՃԻՐԸ. — Տրէզտէնի մէջ տարօրինակ կերպով սրտաճմլիկ ընտանեկան ոճիր մը գործուեցաւ։ Այդ քաղաքը կ'ապրէր Վիլստորֆ անուն 51 տարեկան մարդ մը, որ ժամանակին անտառապահ էր, և վերջերս անշուք տնակի մը մէջ կը բնակէր իր կնոջը և վեց զաւակներուն հետ, որոնց կրտսերագոյնը տասնըմէկ տարեկան։ Դրացիները գիտէին թէ ընտանիքը դրամական նեղութեան մէջ էր, ծանր պարտքերու տակ ճնշուած. բայց ոչ մէկուն միտքէն կ'անցնէր թէ այս պարագաները տարօրինակ որոշումի մը յանդեցուցած են անոնց միտքերը։ Երբ Բշ. առաւօտ կաթնավաճառը դուռը գնաց, տեսաւ որ ձայն չկայ ներսը։ Դրացիները հաւաքուեցան, ոստիկանութիւնը եկաւ և դուռը բացաւ։ Այն ատեն միայն հասկցուեցաւ որ բաց ի անդրանիկ աղջիկէն, որ տակաւին կեանքի քանի մը նշաններ ցոյց կուտար, ամբողջ ընտանիքը մեռած էր։ Մօրը, երեք մանչերուն եւ երկու աղջիկներուն դիակները իրենց անկողիններուն վրայ զետեղուած էին։ Մինչ Վիլստորֆ, որուն ձեռքը կը գտնուէր դեռ րիվոլվէր մը, բազմոցին վրայ փռուած էր իր աշխատանոցին մէջ։ Ամէն նշան ցոյց կուտայ թէ այս ահռելի ոճիր գործադրուեր է զոհերուն հաւանութեամբ, բաց ի անդրանիկ աղջիկէն, որ կ'երեւի թէ կատաղի կռիւ մը մղեր է իր հօր հետ, որուն տեղի տուեր է վերջապէս քանի մը տեղէ գնդակահար ըլլալէ վերջ։ Սպաննուած մանչերուն երկուքը երկուորեակ էին, տասներկու տարեկան։ Կը կարծուի թէ դրամական դժուարութիւնները միայն պատճառ էին Վիլստորֆի ահռելի գործողութեան։

ՀՈԳԻՆ ՈՐՔԱՆ ԿԸ ԿՇՌԷ. — Նանքի գիտնականներուն դաւանանք։ Մարդկային հոգին մէկ ունկի կը կշռէ եղեր։ Բժշկական ճամարտակութեան մասնագիտական բառերը մէկ կողմ թողլով, այս է եղեր Մասաչուսէցի նահանգին վերաբերեալ հինգ գիտնականներուն խուզարկութեանց արդիւնքը, որոնք վեց տարի ուսումնասիրեր են այս խնդիրը որ ցարդ ի դերեւ կը հանէր բոլոր հին գիտնականներու և իմաստասէրներու հետազօտութիւնները։ Բժիշկներուն թարգմանն է Պօսթընցի Տր. Տրնքըն Մէքտուկոլ։ Պօսթըն ամբողջ Միացեալ Նահանգաց մէջ լուսաւորութեան և գիտութեան կեդրոն նկատուած է, Տր. Տրնքըն Մէքտուկոլ կը յայտարարէ թէ իրենց խուզարկութիւնները ամենայն լրջութեամբ և պատկառանքով կատարեցին որոշելու համար թէ մարդկային մարմինին մէջ հոգի կա՞յ թէ չկայ, և գիտ ալ նաեւ թէ մարդկային մարմինէն այդ հոգիին անհետ ըլլալովը մարմնոյն բնութեան մէջ կը յայտնուի՞ նշան մը որ կարենայ ստուգուիլ նիւթական զգայարաններով։ Այս խուզարկութեանց զուտ արդիւնքը սա եղաւ որ մարդկային հոգին գրեթէ մէկ ունկի կը կշռէ եղեր։ Այս գիտնականները կ'ըսեն թէ իրենց խուզարկութիւններով վերջապէս հասկցուեցաւ թէ մարդկային հոգին գիտական սկզբունքներու վրայ հաստատուեցաւ իբրեւ նիւթական իր մը, թէ երբ այդ հոգին մարմինէն կը սահի կ'անցնի, մարմինը իր ծանրութենէն կշռելի չափով բան մը կը կորսնցնէ, և թէ այդ կշռելի չափը կարելի է ունկիի հաշուով ստուգել։ Մարդկային ողջ կեանքի մը և մահէն ետքը մարմինին միջեւ ծանրութեան տարբերութիւնը գրեթէ մէկ ունկի է եղեր, կամ թէ ըսենք, մէկ ունկիին կէսը, ուստի մարդկային հոգիին ծանրութիւնը ա՛յս է։

Փորձի ենթարկուեցան թէ՛ այրեր և թէ կիներ։ Տօքթորներուն մեթոտն էր մահամերձ հիւանդները զետեղել յատկապէս շինուած գործ մը նժարին թաթերէն մէկուն մէջ։ Այս նժարը ա՛յն քան զգայուն շինուած է որ մինչեւ իսկ ունկիին մէկ տասներորդը կրնայ ցոյց տալ։ Տր. Մէքտուկոլ երեք դէպքեր յիշատակեց։ Առաջինը՝ հիւծախտաւոր մը՝ որ մահամերձ էր, ճիշդ մեռնելու պահուն նժարին վրայ դրուեցաւ։ Մարմինը իր ծանրութենէն մէկ ունկի կորսնցուց։ Երկրորդ փորձին ենթական դարձեալ հիւծախտաւոր մըն էր, և արդիւնքը դարձեալ նոյն էր։ Երրորդը աւչային մարդ մը, մտքով ու գործով դանդաղ, և կ'ըսուի թէ հոգին ալ կամաց կամաց դուրս ելաւ։ Նժարը վայրկեան մը կորուստ ցոյց չտուաւ և յետոյ մարմինը մէկ ունկի կորսնցուց։

Բոլոր ամերիկեան մեծ ու փոքր օրաթերթերուն մէջ «հոգիին ծանրութեան» վրայ այս տարօրինակ գրոյցը առաջնակարգ տեղ մը կը բռնէ։

ԼԱ ՀԷՅԻ ԺՈՂՈՎԷՆ ԱՌԱՋ. — Հոլանտական և Պելճ կառավարութիւնները սկսան դիւանագիտական բանակցութիւններ կատարել Լա Հէյի ժողովին մէջ համերաշխ գործակցութեամբ մը երեւնալու համար։

Քէօլնիշէ Զայթունկ հետեւեալը կը հրատարակէ ռուս կառավարութեան ծրագրին վրայ. — Պատերազմի ժամանակ չէզոքներուն իրաւունքներուն խնդիրը, ծովային պատերազմի ժամանակ չէզոքներուն և վաճառքներուն խնդիրը, նաւահանգիստներու և քաղաքներու ռմբակոծման օրէնքները, և ծովային ականներու զետեղման խնդիրը։

ԹՐԱՆՍՎԱԼԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԶՕՐԱՎԱՐ ՊՕԹԱՅԻ ՔԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ. — Վարչապետ Պօթայի Բրէթօրիայի մէջ հացկերոյթի մը առթիւ արտասանած բանախօսութիւնը, որով պօէրական տարրին հաւատարմութիւնը ցոյց տուաւ, լաւ տպաւորութիւն ըրաւ Լոնտոնի մէջ ուր համոզում գոյացուց թէ Թրանսվալի շնորհուած վարչութիւնը բեղնաւոր շրջան մը պիտի ըլլայ հարաւ-ափրիկեան բարօրութեան համար։ Զօրավար Պօթա ըսաւ թէ նոր նախարարութեան ձեռքին մէջ բրիտանական շահերը բոլորովին ապահով են։ Աշխարհ պիտի տեսնէ թէ Թրանսվալի կառավարութիւնը անգլիական դրօշին պատիւը և շահերը եւ պիտի պաշտպանէ։ Թրանսվալցիք խորին երախտագիտութեամբ լեցուած են, որովհետեւ Էտուարտ թագաւոր, բրիտանական կառավարութիւնը և բրիտանական ժողովուրդը իրենց վստահութիւնը յայտնեցին Պօէրներուն, որոնք երբեք պիտի չմոռնան այս մեծանձնութիւնը, և նախարարութիւնը ձեռքէն եկածը պիտի ընէ անգլիական և պօէրական տարրերուն մէջ կատարեալ համերաշխութիւն պահպանելու համար։ Եթէ Օրանժի մէջ եւս Թրանսվալի նման վարչութիւն մը հաստատուի, նախարարութիւնը պիտի աշխատի միացեալ Հարաւային Աֆրիկէ մը կազմակերպել։

ՌՈՒԶՎԷԼԹ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԸ. — Բիրբօնթ Մորկան, Նախագահ Ռուզվէլթի հետ երկար խօսակցութիւն մը ունենալէ վերջ, յայտարարեց թէ Նախագահին ուշադրութիւնը հրաւիրեց սա՛ կէտին վրայ թէ պէտք է ամերիկեան մեծ երկաթուղիներու ընկերութեանց նախագահներուն հետ բանակցութեան մտնէ, երկաթուղիի պարտաթուղթերուն արդի կացութիւնը ճշդելու և դրամական անձկութիւնը փարատելու համար։ Ռուզվէլթ ապահովցուց զինքը թէ այդ ընթացքին պիտի հետեւի։ Այսպիսի բանակցութիւն մը այս շաբթուան վերջ տեղի պիտի ունենայ Նախագահական Սպիտակ Տան մէջ։

«ԵՆԱ» ՄԱՐՏԱՆԱՒԻՆ ԱՂԷՏԸ. — Ականատեսի պատմութիւններ. Քանի մը շաբաթ առաջ ֆրանսական նաւատորմը իր նաւերէն Ժան-Պառ յածանաւը կորսնցուց, որ, ինչպէս կը յիշուի, ափրիկեան ծովեզերքին վրայ խորտակուեցաւ։ Այս շաբթու ալ Ենա մեծ զրահաւորը ընկղմեցաւ պայթելով, Թուլոնի նաւահանգստին մէջ։ Դեռ որոշ կերպով յայտնուած չեն պայթումին պատճառները և զոհերուն ու վնասին քանակը։ Սա ճշմարիտ է սակայն որ դժբաղդութիւնը անօրինակ է իր տեսակին մէջ։ Հսկայ մարտանաւին ընկղմելուն պատճառ եղող պայթումին ցնցումը այնչափ սաստիկ էր որ աւազանին մօտակայ աշխատանոցներուն ապակիները կոտրեցան։ Նաւուն բեկորներն ու զոհերուն դիակները 500 մեթր հեռուն նետուեցան։ Վառօդի խցիկներուն իրարու ետեւէ բռնկելու ձայներէն ետքը, նոյն իսկ նաւին այրիլը մեծ խուճապ առաջ բերաւ։ Ցաւալին այն է որ նոյն պահուն սպաներն ու նաւաստիները նաւին մէջ գտնուելով անոնցմէ շատ քիչեր կրցան ազատիլ։ Առնուած տեղեկութեանց նայելով, հնչուած օդով լեցուն թորփիլի մը բռնկելէն, Ենա մեծ զրահաւորին վառօդի մթերանոցը կրակ առնելով օդը ելաւ։ Ֆրանսական նաւատորմը իր մեծ նաւերուն մէկը կորսնցուց ասով։ Հարիւրաւոր մայրեր կողբան իրենց զաւակները որ Ենաի վրայ կենազրաւ եղան։ Աղէտը շատ սոսկալի էր։ Նաւը Թուլոնի նաւարանին զինուորական Բ. աւազանին մէջ խարսխած էր։ Հրդեհը տեղի ունեցաւ նաւին խելաց կողմը թնդանօթաց մթերանոցին մէջ, ուր գտնուած մեծաքանակ վառօդը, կրակ առնելով նաւին հետ օդը ելաւ։ Նախ նաւին խելաց կողմին վառօդի խցիկները կրակ առին. կրակը ապա տարածուեցաւ միւս մթերանոցներուն և թորփիլներու սենեակին։ Արկածին ձայնը լսուեցաւ կէս օրէ ետքը ժամ 1.35ին բովանդակ Թուլոնի մէջ։ Նաւին մէջ գտնուողներէն անոնք միայն կրցան ազատիլ որ նաւուն գլխու կողմը կամրջակին վրայ կը գտնուէին։ Մեքենայի սենեակներուն և միջնայարկին մէջ գտնուողները չկրցան ազատիլ։ Արկածին սաստկութենէն երեք զինուորական աշխատանոցներ կործանեցան և իրենց երդիքները օդին մէջ թռան. Աղէտին պատճառը թորփիլի մը բռնկելուն կը վերագրուի։ Նաւազներուն մեծ մասը այրեցաւ. շատեր ալ նաւուն բարձրէն ջուր աւազանին մէջ ցատկելով մեռան, վիրաւորներուն մեծ մասը գործաւորներ են. վիրաւորները հիւանդանոց փոխադրուեցան։ Արկածի վայրէն մինչեւ հիւանդանոց տանող ճամբան ծածկուած է արեան ճապաղիքներով. Ծովակալ Մանսրոն ծանրապէս վիրաւորուեցաւ ճակտէն։ Արկածին հետեւանքով կրակ առած ռումբի մը մէկ կտորը 17 ամսուան երախայի մը հանդիպելով անոր մահուան պատճառ եղաւ։

Արկածէն ազատողներէն մին որուն երեսը ուռեցած, մազն ու մօրուքը այրած ու զգեստներն ալ բզքտուած էին հետեւեալը կը պատմէ իր հրաշքով ազատման վրայ. — «Նաւակամուրջին վրայ էինք. կէս օրէ ետքի կոչումին պահուն՝ մօտերը յանկարծ պայթիւն մը տեղի ունեցաւ. Մէկէն ի մէկ չգիտցայ թէ ի՛նչ էր այդ, բայց յանկարծ ինքզինքս օդին մէջ բարձրացած զգացի և մէկ քանի երկվայրկեան ետքը աւազանին շրջապատը կազմող քարափին վրայ գտայ ինքզինքս. Ականջներս խուլցած էին. ահա հոս եմ և չեմ գիտեր թէ ի՛նչպէս եկայ։»

Ենայի ղեկավարն ալ որ հրաշքով ազատողներէն մէկն է, կը պատմէ թէ բազմաթիւ նաւազներ ղեկավարներու բաժինին մէջ հաւաքուած էին և մէկն ալ պատմական բանախօսութիւն մը կ'ընէր Հէնրիկոս Դ. ի վրայ։ Ցանկարծ սոսկալի ճայթիւն մը լսուեցաւ նաւին մէջ. հրաշք մըն էր որ հոն հաւաքուող նաւազները պարանածակերէն դուրս սողոսկելով աւազանին մէջ նետուեցան և անկէ փախան։

Ծովակալին խոհարարը կը պատմէ. «Մինչ գործերովս զբաղած էի, յետ միջօրէի ժամ $1^1/_2$ին յանկարծ սոսկալի դղրդիւն մը լսեցի սեղանատան և ծովակալին յարկաբաժնին տակէն. պատուհաններուն ապակիները կոտրեցան, և նաւին ամէն կողմը թանձր մուխով մը լեցուեցաւ։ Զգացի թէ ճակտէս վիրաւորուեցայ, բայց վերքէն վազած արիւնէն չէի կրնար տեսնել և մուխէն կը խեղդուէի։ Ծովակալին սենեակէն ներս մտայ, ուր քիչ մը առաջ սուրճ տարած էի. վտանգը ծովակալին իմացնել ուզեցի որ նոյն պահուն դուրս խոյացաւ։ Չեմ յիշեր թէ ծովակալն ալ վիրաւորուա՞ծ էր թէ ոչ. Նաւին մէջ սոսկալի խուճապ կը տիրէր, ամէն ոք նաւէն դուրս կը նետուէր աւազանին մէջ։ Կարելի է որ այսպէս նաւէն վար նետուողներ եթէ գանկերնին ճաթելով չմեռան, հեղձուցիչ մուխէն խեղդուած ըլլալու են։ Նաւարան երթալու դուռին մօտ անհագին բազմութիւն մը խճողուած էր և ամէն ոք զիրար կը հրմշտկէր։»

Վերջին լուրերուն նայելով Ենայի արկածէն մեռնողներուն թիւն է 225, բայց որովհետեւ վիրաւորները բազմաթիւ են որոնք ժամէ ի ժամ կը մեռնին, զոհերու թիւը շարունակ կը բարձրանայ։

ՔՐՕՆԻԿ

ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ

Ժամանակէ մը ի վեր զրոյց կը շրջի թէ Ազգ. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան անդամները մտադրած են իրենց հրաժարականը տալ։ Արդէն այս տարի նորա[illegible] յարկերու բացման հանդէսին օրը Ս. Պատրիարք Հայրը ակնարկելով Հոգաբարձութեան հրաժարելու տարաձայնութեանը ըսաւ թէ իրենք եթէ հրաժարիլ ուզեն իսկ, մենք իրենց օձիքը չպիտի թողունք։

Եւ սակայն ինչպէս յայտնի է, ներկայ Հոգաբարձութիւնը երկար ատենէ ի վեր կը վարէ այս պաշտօնը և հիմա կ'ուզէ քաշուիլ, հանգիստ առնելու համար։ Ներկայ Հոգաբարձութեան հրաժարումէն ետք մեզ կը հաւաստեն թէ մտադրութիւն կայ Հոգաբարձութիւն մը կազմել հետեւեալ ծանօթ ազգայիններէն։

ՎԱՀԷՄ. ՌՈՊԷՐ ԷՖ. ԽԱՉԸՃԵԱՆ (Հանրօգուտ շինութեանց նախարարութեան վիճակագրութեանց դիւանին պետ)։

ՄԱՐԹԷՆ ԷՖ. ՑԱԿՈԲԵԱՆ (Դրամատէր)։

ԵՏՈՒԱՐԴ ԷՖ. ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ (Դրամատէր)

ՄԱՆՈՒԿ ԷՖ. ԱՐԶԵԱՆ (Դրամատէր)։

ԿԱՐԱՊԵՏ ԷՖ. ԹԷՀԹԱՊՐՈՒՆԵԱՆ (Դրամատէր)։

ԲԱՐՍԵՂ ԷՖ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ (Վաճառական)

ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԷՖ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ (Օրէնսգէտ-փաստաբան)։

ՅԱԿՈԲ ԷՖ. ԵՍԱԵԱՆ (Վաճառական)։

ԳՆԴԱՊԵՏ ՏՈՔԹ. ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՊԷՅ ԱՐԱՊԵԱՆ։

ՏՈՔԹ. Կ. ԽԱՂՈՒՊԵԱՆ։

Ս. ՊԱՏՐԻԱՐՔ Հայրը այս իրիկուն ներկայ կը գտնուի Մայր եկեղեցւոյ արարողութիւններուն և անձամբ կը փակէ Աւագ Խորանին վարագոյրը։ Ն. Սրբազնութիւն յաջորդ շաբթու պիտի սկսի իր Մեծ Պահքի քարոզներու շարքին Մայր եկեղեցիին մէջ. Առաջիկայ չորեքշաբթի օր, Մեծ Պահոց Գ. օրը կը սկսին «Արեւագալ»ի արարողութիւնները որոնք Հայ եկեղեցւոյ երգեցողութեանց գլուխ գործոցներէն են։

ՊՐՈՒՍԱՅԻ Առաջն. Փոխանորդ Տ. Վարդան վրդ. որ մայրաքաղաքս կը գտնուի, Առաջնորդ Սրբազանին հրամանով վիճակին Մարմարճըգ հայաբնակ գիւղին մէջ եկեղեցի մը կառուցանելու համար, ճարտարապետ-գծագրիչ Երուանդ էֆ. Փոլֆայեանի յանձնած է Պոլսոյ եկեղեցիներու ծրագրին վրայ քարտէս մը պատրաստել, որպէս զի ըստ այնմ Պատրիարքարանէ դիմում ըլլայ պատկանեալ իշխանութեան մօտ, կայս. իրատէն ստացուելու համար։ Մարմարճըգի ազգայինները այժմ պատրաստած են 600 ոսկիի մօտ դրամ և բաւականաչափ ատաղձ, քար ևն.։

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ իր վերջին նիստին մէջ քննած էր Սամաթիոյ դպրոցին մէջ տեղի ունեցած ծեծի խնդիրը։ Այս անգամ իրեն հասած ըլլալով նաեւ ծեծ ուտող աղջիկը դարմանող բժիշկին՝ Տօքթ. Պօղոսեան էֆ.ի տեղեկագիրը, առաջիկայ շաբթու գումարելիք իր նիստին մէջ նկատի պիտի առնէ և հարկ եղածը պիտի ընէ յիշեալ ուսուցչի մասին։ Ինչպէս կը տեղեկանանք, Ուսումն. Խորհուրդը մինչեւ տարեգլուխ պիտի դադրեցնէ պաշտօնէ յիշեալ ուսուցիչը և հիւանդ տղուն դարմանումին համար ծնողաց կողմէ եղած ծախքերը վճարել պիտի հրամայէ։

ԲԵՐԱՅԻ Էսայեան վարժարանին մէջ երէկ տեղի ունեցաւ դպրոցական ներքին հանդէս մը, որ լոկ աշակերտուհիներուն յատուկ էր։ Բերայի Թաղ. Խորհրդոյ Ատենապետը տարին երկու անգամ իր ծախքովը հանդէսներ կը սարքէ Ծնունդի շաբթուն՝ աղջկանց և Բարեկենդանին աշակերտուհիներուն յատուկ։ Այս առթիւ աղջկանց ամսական վիճակացոյցներու բաշխումն ալ կատարուեցաւ։ Հանդէսը սկսաւ Համիտիյէ մարշով։ Ցետոյ վարժարանին Տնօրէնը հակիրճ բանախօսութիւնով մը շեշտեց դպրոցներու մէջ մարմնամարզի և զբօսանքի պէտքը, և վերջացուց շնորհակալութիւն յայտնելով Վսեմ. Ռուպէր էֆ.ի որ բնաւ ջանք չի խնայեր վարժարանին ուսումնական և նիւթական յառաջդիմութեան ու աշակերտաց հանգստութեան ու բարեկեցութեան համար։ Ցետոյ յաջորդաբար ուղերձներ և ճառեր արտասանուեցան աշակերտուհիներուն կողմէ, Նշանակութեան արժանի էին Օր. Հռիփսիմէ Ջէվրկեանի ուղերձը և Օր. Ատրինէ Թէքէեանի շատ զուարճալի մէկ տրամախօսութիւնը ուր մեծամիտ ու համեստ դպրոցականին բաղդատութիւնը ըրաւ։ Հանդէսին գլուխ կը կազմէր Երգչուհին կատակերգութիւնը, որ ծիծաղներ խլեց ներկայ տիկիններու և օրիորդներու բերաններէն։ Երգչուհիին դերը կը կատարէր Օր. Անթառամ Քէօլէեան, որ իր տասնըմէկ տարեկան հասակին մէջ իսկ ճարտար դերասանի մը բնատուր յատկութիւններով օժտուած է։ Իսկ միւս դերերը կատարեցին Օր.ք Բարմինէ Սաքըսեան, Վէրժին Գույումճեան, Նարդուհի Բարսեղեան և Անոյշ Քէմաճեան։ Հանդէսէն վերջը պարերը սկսան զորս կը վարէր վարժարանին մարմնամարզի ուսուցիչ Օր. Քօհին Պառօզի։ Աշակերտուհիները իրենց պարը շարունակեցին մինչեւ իրիկուան ժամը 10ը, որոնց ընկերացան նաեւ բազմաթիւ տիկիններ և շնորհալի օրիորդներ։ Ցետոյ աշակերտուհիներուն բաշխուեցան շաքարեղէններ և ներկաները պատուասիրուեցան օշարակներով։

ՊԱԹՈՒՄԻ Տ. Կարապետ քհնյ. Մալխասեանը, որ մէկ քանի օրէ ի վեր հոս կը գտնուի և որ Էջմիածնէն Ս. Միւռոն բերած էր, մէկ քանի օրէն կը մեկնի իր տեղը։

— Պրուսայի առաջն. փոխանորդ Տ. Վարդան Վրդ. ալ կը մեկնի իր պաշտօնատեղին։

ՕՐԹԱԳԻՒՂ բնակող հռոմէական ազգային մը, առջի օր Ֆէրիգիւղի եկեղեցիին մէջ Հայ Եկեղեցիի պսակով ամուսնացաւ նոյնպէս Հայ-Հռոմէական հասարակութեան պատկանող տիկնոջ մը հետ, որ իր ամուսինէն բաժնուած էր երկար ատենէ ի վեր։ Ամուսնալուծման վճիռ ձեռք բերելու համար ասկէ առաջ դիմում եղած էր Էջմիածին, Կաթողիկոսին, որ այս անգամ կրկնամուսնութեան հրամանը տուած է. քանի որ կնաթող այրը կը կենակցի յոյն կնոջ մը հետ։ Աւելորդ է ըսել թէ պսակուող այրն ու կինը ընդունած են արդէն Հայ Եկեղեցին։

ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ վարժարանի ի նպաստ [illegible] տրուելիք նուագահանդէսը կարգադիր մասնախումբին կողմէ որոշուած է յետաձգել Ազգ. Հիւանդանոցի առաջիկայ ... տրուելիք նուագահանդէսէն ետք։ Կարգադիր մասնախումբը հիմակուընէ մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնէ ճշմարտապէս գեղարուեստական գեղեցիկ ... մը ընելու համար Պէրպէրեան նուագահանդէսը։

ԳՈՒՄԳԱԲՈՒԻ ԴՐՍԻ Թաղ. Խորհրդոյ անդամներէն Գէորգ էֆ. Յովակիմեան առջի օր պատկանեալ իշխանութենէ առաւ Ս. Յարութիւն եկեղեցիի զանգակատան վերաշինութեան թէզքէրէն։ Վերաշինութիւնը կ'սկսի յառաջիկայ շաբթու։

ՎԵՆԵՏԻԿԻ Ռափայէլեան վարժարանին Նախորդ տեսուչ Հ. Ստեփան Սարեանի և անոր համախոհ երկու վարդապետներուն վանքէն ու Վենետիկէն հեռացման պարագաները ծանուցած ենք ժամանակին։ Ինչպէս յայտնի է, Սարեան Վրդ. բաւական կարեւոր գումար մը իւրացուցած ըլլալով դպրոցին մատակարարութենէն, վերջ ի վերջոյ գացած ապաստանած էր Հռոմ՝ Վատիկանի առջև ինքզինքը արդարացնել փորձելով։ Եւ սակայն Մխիթարեան Միաբանութիւնը լրջօրէն ձեռք առած էր այս զեղծման խնդիրը զոր անաչառօրէն քննելու համար միաբանական Ժողով մը գումարուած էր որուն մասնակցելու համար Կ. Պոլսոյ վանատան մեծաւորը՝ Գաալգիւղի Մխիթարեան վարժարանին տեսուչը և Նիկոմիդիոյ Հայ Հռոմէականաց Առաջնորդը և ուրիշ վաղեմի միաբաններ հրաւիրուած էին։ Այժմ կը տեղակացնեն թէ Սարեան վրդ. եւ իր երկու ընկերները, Միաբանութեան ազդու հրաւէրին վրայ, Հռոմէն Վենետիկ դառնալով, Ներկայացեր են Միաբանական Ժողովին եւ Ռափայէլեան վարժարանի Նախորդ տեսուչը խոստովանելով իր գործած զեղծումը՝ զղջում յայտնած է, յանձնելով նաեւ իւրացուցած դրամները, կամ ինչ որ տրամադրելի կը մնար իր քով։ Սակայն ծերունազարդ Աբբահայրը. Կիւրեղեան Գերապայծառ, անդրդուելի մնացած է, յայտարարելով թէ բնաւ չպիտի ուզէ վերստին ընդունիլ Սարեան վրդ.ը ի չարս Մխիթարեան միաբանութեան. Իսկ միւս երկու վարդապետներուն նկատմամբ, որոնք բուն գլխաւոր դերակատարներ չեն այս զեղծման, Աբբահայր եւ Միաբանութիւն նուազ խիստ գտնուած են, զրկելով հեռաւոր տեղեր պաշտօնի կոչել զանոնք։

ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ
ՊՐ. ՆՈՒՊԱՐ ՄԵՐԱՄԵԹՃԵԱՆԻ

Գուրուչէշմէի Երեւման Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ երէկ, ժամը 9ին, տեղի ունեցաւ յուղարկաւորութեան տխուր հանդէսը Պարոն Նուպար Մէրամէթճեանի։ Տաճարը այս տխուր առթիւ լուսազարդուած էր չքեղօրէն և վաղամեռիկ պատանիին ընկուզենիէ դագաղը կը հանգչէր չքեղ մահարձանի մը վրայ ծածկուած ծաղկեպսակներով, որոնք ղրկուած էին Այրի Տիկին Տիրուհի Մէրամէթճեանէ, Տէր և Տիկին Գրիգոր Կիւմիւշկէրտանէ, Տէր և Տիկին Տիրան Կիւմիւշկէրտանէ, Ալթունօլուք և Տամկաճեան ընտանիքներէն և տեղւոյն Գանձանակի մասնախումբէն։

Մեռելական արարողութիւնները սկսան դաշն հանդիսաւորութեամբ տեղւոյն դպրաց դասին և ամբողջ երգեցիկ մանուկներուն կողմէ, որոնք ի պատիւ հանգուցեալոյն յատկապէս ներկայ կը գտնուէին։ Հանդէսին կը նախագահէր Տ. Գրիգորիս Արքեպս. Յովհաննէսեան, իր շուրջը ունենալով Տ. Գէորգ Արքեպս. Երէցեան, Տ. Մկրտիչ Արքեպս. Վեհապետեան և Տ. Տ. Վահան Յակոբեան, Ներսէս Դանիէլեան, Արտաւազդ Գալէնտէրեան և Ներսէս Պէրպէրեան վրդ.ները, Տ. Սահակ Ա. քհ. Տէր Սարգսեան և բազմաթիւ քահանաներ։ Դասին մէջ սգակիր կեցած էին Տ. Յովհաննէս Ա. քհ. Մկրեան և տանէրէց Տ. Պետրոս քհ.։ Դագաղին երկու կողմը իբրև սգակիր կեցած էին նաև Փոքր Լազար դպրոցին աշակերտներուն ի դիմաց պատուիրակութիւն մը, ինչպէս նաև թաղին Ազգ. Վարժարանին աշակերտները։ Տաճարը, հակառակ օդին խաւութեան լեցուած էր բարեկամներու և համակիրներու բազմութեամբ մը, ուր ի մէջ այլոց կը նշմարուէին՝ Գրիգոր Կիւմիւշկէրտան, Յարութիւն Ասլանեան, Տիրան պէյ Կիւմիւշկէրտան, Մագսուտ Յակոբեան, Մկրտիչ Ասատեան Երեւում Փափազեան, Տոքթ. Ալթունօլուք, Մ. Պուէբէ, Յարութիւն Գարագուշ, Թադէոս Գարագուշ, Լեւոն Բանիկեան, Օննիկ Գարանֆիլ, Երուանդ Պէկեան, Տամկաճեան Եղբարք, Միհրան Անտոնեան, Ալաճաճեան Եղբարք, Էգնա Պէօրէկեան, Պետրոս Հիսարլեան, Տիրան Մանուկեան, Մկրտիչ Տէր Աբրահամեան, Գրիգոր Ճէվահիրճեան, Գառնիկ Յովակիմեան, Նազարեան, Վարժապետեան, գեղագործ Մ. Օթօն, Պօղոս Գարամաթոս, Մ. Էչիօ Մաճառովիչ, Մանուկ Կիւմիւշեան, Միհրան Խանճեան, Գառնիկ Պէրպէրեան, Օննիկ Ալաճաճեան, Տիրան Համամճեան, Մկրտիչ Այչըճեան, Օհանեան Եղբարք, Պօղոս Աճէմեան, Մարգար Հայրապետեան, Վահան Ստեփանեան էֆէնտիները և ուրիշներ։

Արարողութիւններէն յետոյ Տ. Գէորգ Արքեպս. Երէցեան, բեմ ելաւ և բնաբան առնելով Աւետարանի «Մի՛ երկնչիր, այլ հաւատա՛» խօսքը, բացատրեց թէ ինչպէս Քրիստոս միայն Յայրոսի հաւատքին վրայ վերակենդանացուց անոր միակ յոյսը եղող աղջիկը։ Յիսուս այդ պաղատող հօրը մէջ ո՛չ փառք, ո՛չ գիտութիւն, ո՛չ հանճար և ոչ ալ հարստութիւն փնտռեց, այլ միմիայն այն զօրաւոր հաւատքը թէ՝ Աստուածորդիին մէկ խօսքովը պիտի բուժուէր իր զաւակը։ Ասիկայ Քրիստոնէին մխիթարութիւնն է անհաւատին, ասով՝ հաւատքով և իր յոյսը Աստուծոյ վրայ դնելով է որ Քրիստոնեան կարող պիտի ըլլայ տոկալու այն բոլոր կեանքի ընտանեկան ձախորդութիւններուն և դժբախտութիւններուն որոնք մեր ամէն մէկ քայլափոխին կը հանդիպին մեզի։ Յայրոս այդ Իսրայելացի մեծատունը՝ ունէր ամէն բան իր զաւակը փրկելու համար պէտք եղածը ի գործ դնելու, բայց երբ եկաւ հասաւ կէտի մը ուր ալ ոչինչ կ'արժէին իր ջանքերը, դիմեց Քրիստոսի, որ անոր հաւատքը տեսնելով բժշկեց հիւանդը։ Այսօր, բսաւ Ն. Սրբազնութիւն, այրիացեալն Տիկին Տիրուհի՝ իր ամուսինին բարեյիշատակ Մագսուտ էֆէնտի Մէրամէթճեանի, կորուստէն վերջ, ահա դժբախտութիւնը կ'ունենայ կորսնցնելու նաև իր միակ յոյսը եղող տասնըչորս տարեկան պատանին Նուպար, որ կը խոստանար կեանքի ասպարէզին մէջ լաւ դիրք մը գրաւել։ Իր յաճախած վարժարանին մէջ սիրելի եղած էր ամէնուն իր հեզ ու համակրելի բնաւորութեամբը և սիրելին էր իր ուսուցիչներուն՝ իր ուշիմութեամբը, ժրութեամբը և իմաստութեամբը։ Վշտահար մօրկանը միակ յոյսը եղող Նուպար, ահա այսօր անողորմաբար կը խլուի իր խեղճ մօր գրկէն, անբուժելի վէրք մը բանալով անոր սրտին մէջ։ Ամէն խնամք, ամէն հոգածութիւն, ամէն դեղ ու բժշկական ամէն դարման իր մօրկանը և Գր. էֆ. Կիւմիւշկէրտանի կողմէ չռայլուեցան վաղամեռիկ պատանիին հիւանդութեան ընթացքին մէջ, զայն ազատելու համար մահուան անողոք ճիրաններէն։ Սակայն հոս է որ Աւետարանին ձայնին պէտք է ունկնդիր ըլլանք, այն ձայնին՝ որ «Մի՛ վախնար այլ հաւատա՛» կ'ըսէ Քրիստոնէին։ Դամբանախօս Սրբազանը յետոյ երկնային մխիթարութիւն հայցեց որբեւարոյս մօր ու պարագաներուն։

Դամբանականէն վերջ դագաղը դուրս հանուեցաւ եկեղեցիէն և թափօրով տարուեցաւ մինչև Նաւամատոյց։ Կերոնները կը կրէին Տեարք՝ Երուանդ Պէկեան, Օննիկ Գարանֆիլեան, Թադէոս Գարագաշեան, Մկրտիչ Տէր Աբրահամեան, Մ. Էչիօ Մաճառովիչ և Մ. Վիգթօռ Պուէբէն։ Դագաղը յետոյ դրուեցաւ չքեղ մեռելակառքի մը մէջ և փոխադրուեցաւ Պալըգլըի Ազգ. գերեզմանատունը, իր հետեւէն ունենալով յուղարկաւորներու կառքերը։

Խմբագրութիւնս այս տխուր առթիւ իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հանգուցեալոյն մօրը և ընտանեկան պարագաներուն։

⁂ Վաղամեռիկ Պ. Նուպար Մ. Մէրամէթճեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 108 դրշ. նուիրած է Հիւանդանոցին Միհրան էֆ. Անտոնեան։

Այրի Տիկ. Տիրուհի Մէրամէթճեան, Տէր և Տիկ. Գրիգոր Կիւմիւշկէրտան, Այրի Տիկ. Բերուզ Ալաճաճեան և որդիք, Այրի Տիկ Նարթուհի Տամկաճեան և որդիք, և պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք հաճեցան ներկայ գտնուիլ հանգուցեալ ՆՈՒՊԱՐ ՄԷՐԱՄԷԹՃԵԱՆԻ յուղարկաւորութեան հանդէսին և այս տխուր առթիւ իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին։

Այրի Տիկին Երուանդուհի Յ. Բէհեսնեան, Օր. և Պարոնայք Յ. Բէհեսնեան, Այրի Տիկին Տիրուհի Մ. Փէչթիմալճեան, Դաւիթ էֆ. Վարդազարեան, Տէր և Տիկին Տքթ. Գաբրիէլ Պէյ Թաշճեան, ինչպէս նաև Բէհեսնեան Փափազեան, Շէօհրէեան, Նիկողոսեան, Խօրասճեան և Փաչալեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալիքը կը յայտնեն ամէն անոնց՝ որոնք ներկայ գտնուելով ՅԱԿՈԲ ԷՖ. ԲԷՀԵՍՆԵԱՆԻ յուղարկաւորութեան, իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին այս տխուր առթիւ։

ԲԱՐԻԶԻ ՊՈՐՍԱՆ
BOURSE DE PARIS

15 Մարտ 1907

Ֆրանսական 3%	95.95
Օսմանեան Միացեալ	95.77
Սրկաթուղի	148.50
Պանք Օթթոման	717.—

ԲՈՂՈՔԱԿԱՆ ԲԵՄ

Վաղը պիտի քարոզեն.—

Բերայի մէջ ժամը 2.45ին Բրոֆ. Յ. Հ. Ճէճիզեան։

Կէտիկ-Փաշայի Ամերիկեան Վարժարանին մէջ ժամը 3.45ին Վեր. Գ. Խ. Տոմպալեան։

Սկիւտարի մէջ ժամը 4.30ին Վեր. Ա. Գ. Շմաւոնեան։

Պայպլ-Հաւսի մէջ ժամը 4.15ին Վեր. Յ. Գ. Գրիգորեան։

Խասգիւղի մէջ ժամը 8ին Պատ. Ս. Յ. Զօրիկեան։

⁂ Երիտ. Քրիստ. Ընկերակցութեան աղօթաժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը, ժամը 8.30ին, Գումգաբուի Րէսթին մէջ։

ՍԷԼԱՄԼԸԳ ՐԵՍՄԸ ԱԼԻՍԻ

Տիւնքի ճումաա կիւնիւ Սէլամլըգ րեսմը ալիսի Համիտիյէ ճամիի չէրիֆինտէ իճրա պույրուլմուշ տըր։

ՆԵՐՔԻՆ

ՊՈԼՍՈՅ ՆՈՐ ՄԱՔՍԱՏՈՒՆՆԵՐԸ.—Մաքսային վերատեսչութեան և Քարափներու ընկերութեան միջև առջի օր ստորագրուեցաւ այն պայմանագիրը, որուն համաձայն Պոլսոյ և Ղալաթիոյ քարափներուն վրայ մաքսային նոր և ընդարձակ շէնքեր պիտի կառուցուին նոյն Ընկերութեան կողմէ։ Քարափի ընդհ. Տնօրէն Մ. Բիէռ, ընկերակցութեամբ Մ. Հաճիպիարի Մաքսային վերատեսչութեան պաշտօնարանը գնաց, ուր փոխանակուեցան ստորագրութիւնները։ Քարափի ընկերութիւնը նախապէս եղած կարգադրութեան մը համաձայն, յանձն առած է մաքսային արդի շէնքերուն տեղ նորեր շինել։ Բայց որովհետեւ նոր շէնքերը աւելի ընդարձակ պիտի ըլլան յաւելուածական մասին համար եղած ծախքը պիտի հատուցուի Մաքսային վերատեսչութեան կողմէ։ Պոլսոյ կողմի մաքսատունը պիտի ունենայ 12,000 քառակուսի մէթր տարածութիւն, իսկ Ղալաթիայինը 19,000։ Նեղ գիծով երկաթուղի մը պիտի հաստատուի ներսը և 12 մէթր լայնութեամբ հարթուած և սալարկուած ճամբայ մը պիտի շինուի Պոլսոյ կողմի մաքսատան ետեւի կողմը, վաճառքներուն կառք դնելը և պարպելը դիւրացնելու համար։ Այս ճամբան պիտի սկսի Սիրքէճիէն և ուղիղ գիծով պիտի վերջանայ կամուրջին հրապարակը։ Որպէս զի ճամբան նեղ չըլլայ, կարգ մը շէնքեր պիտի գնուին և փլցուին։ Շէնքերը պիտի շինուին չիմէնթոյէ, երկաթ թելերով զօրացուած։ Աշխատութիւնները պիտի սկսին շաբաթէ մը։

ՕՍՄ. ՄԻԱՑԵԱԼ ՊԱՐՏԱԹՈՒՂԹԵՐԸ.—Բարիզէն կը հեռագրեն թէ Մարտ 15ի (երէկ) լիքիտասիոնէն ետք, նոյն պարտաթուղթերը պիտի յանձնուին իբր վերջնական արժեթուղթ։

ՍՊԱՌԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ յանձնաժողով մը կազմեց որ սկսած է քննել զինուորական գործարաններուն և մթերանոցներուն անցեալ 1322 տարուան հաշիւները և արձանագրել պատրաստ նիւթերը։

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՍՈՅԹՆԵՐԸ. — Երէկ գրած էինք թէ պետական բոլոր պաշտօնարանները իրենց հաշիւները փակած էին։ Մաքսային վերատեսչութիւնը Պոլսոյ և գաւառներու մաքսատուններուն հասոյթները ցոյց տուող ընդհ. վիճակագրութիւն մը մատոյց Կայս. Պալատ։ Մաքսային վերատեսչութեան ընդհ. հասոյթը, որ 1321 տարին նախորդէն 72.500 ոսկի աւելի էր, անցեալ 1322 տարւոյն ալ միւս տարիէն 326,611 ոսկի աւելի եղած է։ Այդ յաւելումին մէջ գլխաւոր տեղը կը բռնէ Պոլսոյ օտար ապրանքներու մաքսատունը, որուն հասոյթը վերջացող տարւոյն եղած է 452,536 ոսկի՝ այսինքն նախորդէն 83,774 աւելի։ Սիրքէճիի մաքսատան այս տարուան հասոյթը նախորդէն 200,000 դրշ. աւելի է, ատաղձի մաքսատանը՝ 68,260, Պոլսոյ ներքին ապրանքներու մաքսատանը՝ 15,382 ոսկի և զինուորական ապառազինմանց հասոյթը՝ 886 ոսկի, Ղալաթիոյ օտար ապրանքներու մաքսատանը նախորդ տարուան վերջին կէսին քոլիբոսթալներու ճիւղը բաժնուած ըլլալով հանդերձ, 1,600,000 դրշ.։ Մաքսի փոխարէն առնուած ապրանքներու վաճառատան մէջ անցեալ 1322 տարւոյն մուտքը 8,261,171 դրշ. է և ելքը՝ 7,338,698 և պատրաստ գտնուած ապրանքներու արժէքն ալ 912,473։

⁂ Թղթատարատան մանտաբոսթի դիւանին 1322 տարուան հաշիւներն ալ առջի իրիկունը փակուեցան։ Այդ դիւանին կազմութենէն՝ այսինքն 1318 տարուան Նոյեմբերի սկիզբէն մինչև նոյն տարուան Փետրուարի վերջը՝ չորս ամսուան գործառնութեանց գումարն է 111,582 ոսկի, 1319 տարւոյն մէջ՝ 528,889, 1320ին՝ 563,344 ոսկի, 1321ին 626,411, իսկ 1322ին՝ 754,555։

⁂ Նմանական 1298 տարիէն մինչև 1322ի վերջը ծուխի տուրքին հասոյթը եղած է 64,345,670 դրշ., աղինը՝ 20 միլիոն 405,733 և դրոշմաթուղթինը, որ 312 տարւոյն ձկնարանի վերատեսչութեան յանձնուած է, 56,430,946 դր.։ Օդերու աննպաստ վիճակին հետեւանքով 1322ին ծուխի հասոյթը նախորդին հետ բաղդատելով քիչ մը նուազ եղած է, սակայն դրոշմաթուղթի հասոյթը, նոր կանոնագրին կիրառումէն ի վեր, 1322ին 3680 ոսկի աւելի եղած է նախորդէն։

ՎԵՀ. ՍՈՒԼԹԱՆԸ իմանալով որ Վճռաբեկ ատեանին առաջին ընդհանուր դատախազ Ճէմալ պէյ հիւանդ է, բարեհաճեցաւ մասնաւոր պաշտօնատար մը ղրկելով Կայս. բարեմաղթութիւնները հաղորդել ու որպիսութիւնը հարցնել տալ։

ԼԱ ՀԷՅԻ ԴԵՍՊԱՆԱԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ պարսիկ առաջին պատուիրակ կարգուեցաւ Պոլսոյ դեսպան իշխան Միրզա Րիզա խան։ Յայտնի է թէ դեսպանը նախորդ դեսպանախորհուրդին ալ նոյն պաշտօնը կատարած և այս առթիւ գրած է իր ծանօթ քերթուածը՝ Խաղաղութեան Տաղը։

ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐՈՒՆ համար հաստատուած Հանրային Պարտքի կեդրոնական Վարչութիւնը, որուն վերատեսուչ կարգուած է ձկնարանի և աղի Տնօրէն Ալի Րիզա պէյ, առջի օրուընէ պաշտօնի ձեռնարկեց։ Կեդրոնը պիտի գտնուի Ձկնարանին մէջ։

ԿԱՑՍ. ԼԻՍԷՆ. — Երկուշաբթի պիտի սկսին Ե. ու Զ. դասարաններուն դասախօսութիւնները։ Վարժարանին դիմացը Սվաճեան աբարթըմանը գրնուած է, ուր մօտերս պիտի փոխադրուին ուսանողները։

«ԱՅՆԻԷ» ՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ԶԵՂԾՈՒՄԸ. — Պետական Խորհուրդին նախնական դատարանը, առջի օր նորէն զբաղեցաւ մաքսատան «Այնիէ» վաճառատան մէջ գործուած զեղծումներուն համար ամբաստանուած Նախորդ Տնօրէն Րիֆաթ էֆ.ի և միւս պաշտօնեաներուն դատ վարութեամբը։ Իբր վկայ լսուեցան քանի մը վաճառականներ, որոնց մէջ կային Խօրասանճեան, Միհրան Սեթեան, Թումիկ Կեսարեան, և Պօղոս Ճամճեան էֆ.ները։ Դատը յետաձգուեցաւ։

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՊԱՆՔԱՅԻՆ վիճակահանութեան Երդ «Թիռաժ»էն 10 հազար դրշ. շահող 155,277 թիւին կէսին տէրերն են նոյն պանքային արձանագրութեանց դիւանին քարտուղարներէն Սըտգը ու Զէքի էֆ.ները որոնք ստացան իրենց բաժին ինկած գումարը։

ՄԱՀ. — Զինուորական բժիշկներու երիցագոյն անդամը Տօքթ. Լէֆթէր փաշա Էլէֆթէրիատիս երէկ առաւօտ մեռաւ 81 տարու։ Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, իր տան մէջ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԵՂԾ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ. — Նախընթաց օր, մաքսային քննիչները երեւան հանեցին Սիրքէճիի մաքսատան մէջ գործուած զեղծում մը։ 90,000 դրուշի վաճառքը 30,000 դրուշ գնահատուած էր։ Քննութիւն մը բացուելով հարցաքննութեան տակ առնուեցան մաքսային պատասխանատու պաշտօնեաները, ինչպէս նաեւ մաքսէն ապրանք հանող վաճառականի գործակալը։

ԽՐՈՒՄ. — Երկու հազար թոնոնոց շոգենաւ մը երէկ Մարմարայի Էրէյլի նաւահանգիստին մօտ խարակներու վրայ ինալով խրեցաւ։

ՏԽՈՒՐ ԼՈՒՐԻ ՄԸ ԱՐԴԻՒՆՔԸ. — Թաթավլա բնակող Սիտէրիի քոյրը որ Սամոս կը գտնուէր, մեռած էր։ Այս լուրը երբ հաղորդուեց իր աղջկան, այս վերջինը սկսաւ անտարբերօրէն երգել։ Սիտէրի յուզուած այս անսիրտ ընթացքէն, դանակով մը ինքզինքը վիրաւորեց։

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ. — Թարապիա բնակող Քաթինքօ անուն կին մը, հիւանդութենէն յուսահատած, առջի օր ինքզինքը ծովնետեց և անձնասպան եղաւ։

ՉԱՐ ԿԱՏՈՒԻ ՄԸ ՎՏԱՆԳՆԵՐԸ. — Առածի կարգ անցած է կատուներու չար ու ապերախտ բնաւորութիւնը։ Տարիներով խնամէ, ու օր մը պոչին վրայ կոխէ, ահա ճանկերուն ամէնէն սուրը պատրաստ է։ Այս մասին շատ տխուր դէպք մը կը պատմէ Թուրք թերթ մը։ Պոլսոյ Մաճունճի թաղը բնակող Կառապան Գատրի, ասկէց ամիս մը առաջ երբ տուն կ'երթար, կատու մը կը տեսնէ որ ծառէ մը վար կ'իյնար, խեղճուկ վիճակով մը։ Կը մեղքնայ, կը տանի տուն և լաւ մը կը խնամէ։ Նախընթաց օր Գատրիի կինը լուացք ունենալով խոհանոց կ'իջնէ։ Վերը մինակ կը մնայ մանչ զաւակը, որ կ'սկսի խաղալ փիսիկին հետ։ Բայց այս պահուն կենդանին յանկարծ կը յարձակի տղեկին վրայ, ու կ'սկսի ճանկռտել անոր երեսը։ Մայրը զաւկին աղեկտուր ճիչերը լսելով վեր կը վազէ, և սարսափահար կը տեսնէ որ տղեկը արիւնթաթախ վիճակի մէջ է։ Կը խոյանայ առաջ, կատուն մէկ կողմ նետել կ'ուզէ, բայց գրգռուած կենդանին այս անգամ ալ կը յարձակի կնոջ վրայ և անոր ալ երեսը, ձեռքը կը ճանկռտէ։ Մայրը որ այս անողոք հարուածէն չփոթած էր, կը պոռայ, կը կանչէ, և ահա շրջակայքէն կը հասնին։ Բայց այս պահուն չարագործ կատուն փախած էր։ Այժմ տղեկը շատ ծանր է, կեանքէն յոյս չկայ, իսկ մօրը վէրքերն ալ ծանր են։

ԿԱՏՂԱԾ ՁԻԵՐ. — Առջի իրիկուն, Ղալաթիայէն անցնող սայլի մը անիւը կոտրեցաւ յանկարծ։ Ձիերը, այս արկածէն սարսափած, սկսան վազել խօլարշաւ։ Սայլին բեռը՝ գինիի տակառիկները կը թափթփէին հոս հոն։ Սայլապան Իպրահիմ գլտորուեցաւ գետին և գլխէն վիրաւորուեցաւ։ Սթէֆօ անուն տղայ մըն ալ որ սայլին մէջ էր, ինքզինքը վար նետեց և իյնալով վիրաւորուեցաւ։ Կատղած ձիերը սայլը քշեցին մինչև քարափ, մաքսատան մօտ, ուր կարելի եղաւ զանոնք զսպել։

ՀՐԱՀԱՆԳ
ՄԱՔՍԱՅԻՆ ԲԵՌՆԱԿՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Յօդ. 15.— Վաճառականը ուզած տեղը փոխադրել պիտի տայ իր ապրանքը՝ այսինքն երբ սակագոյցին մէջ երկրորդ կամ երրորդ շրջանակ համարուած տեղերու վաճառատունը տանիլ չուզելով, փափաքի առաջին շրջանակին մէջ գտնուող վաճառատուն մը տանիլ, ոչ ոք պիտի հակառակի։ Բեռնակրի վարձքը ալ ըստ այնմ առաջին շրջանակին համաձայն պիտի գանձուի։ Երբ վաճառական մը ուզէ մաքսատան դուռնէն ստանալ իր ապրանքները և իր բերած կառքերովը փոխադրել տալ զայնս, առաջին շրջանակին սակագոյցին համաձայն բեռնակրողչէք պիտի գանձուի, կառքը բեռցնելու վարձքն ալ միասին ըլլալով։

Յօդ. 16.— «Աչըճը»ները, Պոլսոյ ու օտար ապրանքներու մաքսատուներէն անցնող ռուսական և պարսկական կապերտները բանալու և յետոյ ծալլելու համար, իւրաքանչիւր հակէն երկու դրուշ պիտի առնեն՝ «օրտինօ»ի մէջ նշանակուած հակերու քանակութեան համաձայն։ Տրապիզոնէն բերուածներէն մէկ դրշ. տասը փարա պիտի առնեն. նաև օտար երկիրներ ղրկուելիք և օսմ. երկիրներէ ներսերէն բերուած կապերտներուն իւրաքանչիւր հակէն ալ չորս դրուշ։ Եթէ ատոնց տէրերը, չափելու և պիտակ փակցնելու համար, նորէն բանալ ու ծալլել տան, նորէն երկուքուկէս դրուշ պիտի հատուցանեն. սակայն եթէ գործողութիւնը չի կատարուի, բան մը պիտի չպահանջուի։ «Աչըճը»ները, ապրանքներու քննութեան առթիւ, ատոնց ամանները բանալու և փակելու համար, մանիֆաթուրայի մեծ սնտուկներէն քառասուն փարա պիտի առնեն, փոքրիկներէն՝ երեսուն և մանր երկաթեղէնի, «գանթարիէ»ի սնտուկներէն ու ամաններէն՝ քսան, ինչպէս կը ստանան մինչեւ հիմա, սակայն լաթիկի, քօլայի, իւթիւպէճի նման նոյնատեսակ ապրանքներ պարունակող բազմաթիւ սնտուկները ու ամանները բանալու և գոցելու համար որոշ վարձքին նուազագոյն քանակութեան միայն հարիւրին տասը պիտի ստանան։ Ծովի վրայ քննուող և գործառնութիւնները կատարուող ապրանքի սնտուկները և ամանները բանալու համար իւրաքանչիւր մավունայի բեռէն քսան դշ. և իւրաքանչիւր սալապուրիայի բեռէն ալ տասը դրուշ պիտի պիտի ստանան բանալու և գոցելու համար։

Յօդ. 17.— «Տիքիճի»ները, Պաթումէն ու Տրապիզոնէն բերուած և «թըրանսիթ»ի ճամբով օտար երկիրներ ղրկուելիք կապերտները կապող ընելու, տէրերուն կողմէ տրուելիք քանավաչօները անոնց վրայ կարելու և չուան անցընելու համար իւրաքանչիւր կապոցէն հինգ դրուշ պիտի առնեն. Նաև վաճառականներու միւս ապրանքները քննութեան առթիւ քակելու և նորէն կարելու համար, ինչպէս հիմա կը գործադրուի, ամերիկեան կտաւի, չուխայի ու մանիֆաթուրայի իւրաքանչիւր հակերէն քսան փարա պիտի առնեն։ Մանածի հակերէն և մինչև երկու հարիւր քիլօ ծանրութիւն ունեցող ամերիկեան կտաւի փոքր հակերէն եայլն տասը փարա պիտի առնեն և ոչ աւելի։

Յօդ. 18.— Երբ վաճառականի ապրանք մը մաքսատան բեռնակիրներուն կողմէ փոխադրուած միջոցին կոտրելով թափելով ու պատռելով և կամ փճանալով վնաս հասնի, և ապրանքի տէրերը մաքսատանց Տնօրէններուն դիմեն, Տնօրէններուն կողմէ քննութիւն պիտի կատարուի. եթէ հաստատուի որ այդ վնասը բեռնակիրներուն թերացումէն առաջ եկած է, վնասին քանակութիւնը մաքսային վերատեսչութիւնը պիտի հատուցանէ, բեռնակիրներէն ստանալու պայմանով։ Վերատեսչութիւնը իսկոյն պիտի գրէ բեռնակիրներու արհեստապետի փոխանորդէն, որ այդ գումարը, առանց դիտողութեան, պարտաւոր պիտի ըլլայ հատուցանել բեռնակիրներու վարձքէն։ Երբ բեռնակիր մը ապրանքները լաւ պահելու մասին կրկին անգամ թերանայ ու անուշադիր ըլլայ, Դ. յօդուածին վերջին հատուածին տրամադրութեանցը պիտի ենթարկուի։

Յօդ. 19.— Մաքսատան Տնօրէնները պարտաւոր են ուշադիր ըլլալ որ ներկայ հրահանգը գործադրուի և անոր հակառակ պարագայ մը տեղի չունենայ։

Յօդ. 20.— Մաքսատան բեռնակիրները, ինչպէս մինչև հիմա կ'ըլլայ, ըստ առաջնոյն մաքսատան մէջ պիտի կատարեն գիշերապահութիւն, ջրհանկրութիւն, «այնիէ»ի ապրանքներու փոխադրութիւն, մաքրութիւն եայլն։

Յօդ. 21.— Մաքսային վերատեսչութեան անկ է այս հրահանգին գործադրութիւնը։

15 մուհառռէմ 1325
15 Փետրուար 1322

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ԲԱՐԻԶ, 14 Մարտ. — Նախագահ Մ. Ֆալիէռ, նախարարապետ Մ. Քլէմանսօ և պատերազմական նախարար Բիքար զօրավարը, շաբաթ օրը, Թուլոնի մէջ ներկայ պիտի գտնուին Եէնա զրահաւորին արկածին զոհերուն յուղարկաւորութեանը։ Երեսփ. Ժողովը և Ծերակոյտը, այսօր, իրենց նիստերը դադրեցուցին՝ սուգի համար։ Երէկ նաւին մէջէն 130 դիակներ հանուեցան։

ԲԱՐԻԶ.— Ֆրանսական կառավարութիւնը դեռ իր ընտրութիւնը կատարած չէ Լահէի Ժողովին առաջին պատուիրակութեան մասին։ Սակայն շատ կը խօսուի Մ. Պուրժուայի վրայ։

— Ֆրանսա և Սպանիա կատարելապէս համաձայնած են Մարոքի ոստիկանութեան վերակազմութեան մասին։

ԼՈՆՏՈՆ.— Ռուսական մարտանաւերը Վիկոյէն ճամբայ ելան դէպ ի Բօրթսմութ։

— Օթավայէն կը հեռագրեն թէ Քանատայի նախարարապետ Սըր Ուիլֆրիտ Լօրիէ ճամբայ կ'ելլէ՝ Լոնտոնի մէջ գումարուելիք գաղթային ժողովին ներկայ գտնուելու։ Նախարարապետը Բարիզ ալ պիտի երթայ։

ՍՈՖԻԱ.— Պուլկարիոյ Նախարարաց Խորհուրդին նիստին մէջ Նախարարապետի և հանրօգուտ շինութեանց նախարարի պաշտօնները փոխանորդաբար յանձնուեցան արտաքին գործոց նախարար Մ. Ստանչէֆի և առեւտրական ու երկրագործական նախարարութեան փոխանորդութիւնն ալ Մ. Կէնատիէֆի։

ՀՌՈՄ.— Անհիմն է այն լուրը թէ Վատիկան խնդրած ըլլայ տէրութեանց մէկէն որ Բարիզի պապական նուիրակութեան պաշտօնարանէն թուղթեր գրաւելու խնդիր Լա Հէյի Դեսպանախորհուրդին ներկայացուի։

ԱԹԷՆՔ.— Յունաստանի Երեսփ. Ժողովին այսօրուան նիստը աղմկալից էր. լեզուական խնդրոյն վրայ վիճաբանութիւն կը կատարուէր։ Կուսակցութեանց պետերը խօսեցան։ Ատենապետը հարկադրուեցաւ նիստը դադրեցնել։

ՆԻՒ-ԵՈՐՔ.— Հարուստ այրի մը՝ Տիկին Ռըսէլ-Սէյճ յիսուն միլիոն ֆր. կտակեց՝ Մ. Նահանգաց զանազան բարենպատակ հաստատութեանց։

ՀՌՈՄ. — Երեսփոխան Մ. Օրլանտօ Իտալիոյ դատական նախարար անուանուեցաւ վախճանեալ Մ. Կալլոյի տեղ։

ԲԱՐԻԶ.— Օքի արքեպիսկոպոսը մեռաւ։

— Թանանարիվէն կը հեռագրեն թէ բուռն փոթորիկ մը աւերեր է Մատակասքարի հարաւային կողմը։ Զոհերու թիւը տակաւին յայտնի չէ, սակայն վնասները խիստ մեծ են։

ՊԵՐԼԻՆ.— Քոնսթանսի մէջ երկրաշարժի ցնցում մը զգացուեցաւ։

ԼՈՆՏՈՆ.— Յոհաննէսպուրկէն կը հեռագրեն թէ կառախումբ մը գիծէն ելլելով քսան հոգի մեռան։

— Հօրթիքիւլթըրէր-Հոլի մէջ ոսկիի երկու ձոյլեր գողցուեցան՝ 40,000 ֆր. արժէքով։

ՍԱԿԱՐԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՍԱԿԱՐԱՆԸ

ՕՍՄ. ՄԻԱՑԵԱԼ ՔՈՆՍՈԼԻՏԷ

Երէկ առաւօտ բացուեցաւ	Օ. Ո.	102.12
Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ	»	102.03
Երէկուան էն բարձր գինը	»	102.18
» էն վար գինը	»	102.03

ՌՈՒՄԷԼԻԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Երէկ առաւօտ բացուեցաւ	ֆր.	149 87
Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ	»	149 62
Երէկուան էն բարձր գինը	»	150 37
» էն վար գինը	»	49.12½

Շիրքէթը Խայրիէ	Օ. Ո.	42.50
Շիրքէթը Խայրիէի Համիտիէ	Օ.Ո.	4.92½
Միթիլիի Պանքա		6.—

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

Հին Հռոմը կարծուածին պէս եղած չէ քաղաք մը տխրատրտում և խստաբարոյ ուրկէ Եկեղեցւոյ կառավարութիւնը վտարած ըլլայ ուրախութիւնն ու խնդութիւնը։ Ընդհակառակը Քահանայապետաց հովուական ցուպին ներքեւ գտնուող Յաւիտենական Քաղաքէն աւելի բուռն, աւելի աղմկայոյզ, աւելի զուարթ, մինչեւ իսկ աւելի չուայտ տեղ մը եղած չէ։ Սանթօ-Ուֆֆիչիօն(*) անոր համար խստութիւն չունէր վերապահած վանդի անոր մէջ շատ քիչ խարոյկներ վառեցան և քահանայապետական ծանր պատիժներն ալ միմիայն աւազակներու և գողերու համար չորժեցան։ Հռոմ, շատ մը դարեր, ուրախ զուարթ կեանք մը վարեց, մինչեւ անգամ ինքզինքը տուաւ ամէն տեսակ չափազանցութիւններու, որովհետեւ ապահով էր որ ատենին կղերին ձեռքը եթէ բարձրանար՝ զինքը պատժելու համար չէր այլ ընդհակառակն արձակելու համար։ Այս ժպտագին ներողամտութիւնը բնաւ երբեք չի յոգնեցաւ և Հռոմայեցիք ալ զայն այնքան չարաչար գործածեցին որ և ոչ մէկ քաղաք—թերեւս Բարիզէն զատ—տեղի տուած է բարոյագէտներու այնքան պարսաւանքին։ Մինչեւ անգամ Միրանտօրն Անթօնէլլի այնքան խիստ դատաստան մը բրած է անոր մասին որ մեզ կարելի չէ զայն հոս արտատպել։

Պատճառը սա է որ Հռոմայեցին ի բնէ բարեկամ է հաճոյքի։

Արդէն ամէն բան զինքը անոր կը մղէ, իր երկնքին փառաւորութիւնը, իր կլիմային մեղմանոյշ քաղցրութիւնը և նամանաւանդ տեսարաններու պէտքը՝ որ իրեն փոխանցուած է արեանը հետ՝ դարերու մէջէն։ Արդի քաղաքացիին մէջ, որ դէպ ի Գորսօ կը գահավիժէ, որ դէպ ի Թատրոն կը խուժէ ծափահարելու համար հռչակ հանած արուեստագէտ-բանաստեղծը, կը վերակենդանէ հոգին այն ստորին դասին (plebe) որ կը գահավիժէր դէպ ի Գօլիզէօ(**) և ուր Կեսարք կը սանձէին Կրկէսին ամբոխանոս խաղերովը։

Քրիստոնէութիւնը առանց սակայն կարենալ զայն ջնջելու հիմնովին, մեղմացուց այս նախնական բրտութիւնը։ Եթէ կղերի Հռոմին խաղերը կայսերական Հռոմի խաղերէն նուազ խիստ եղան, այսու հանդերձ երկար ատեն և հակառակ ամենայնի պահեցին բրտութեան հանգամանք մը ուր վերստին կեանք կ'առնու գրեթէ նախնեաց կատաղութիւնը։

Հռոմէական ամէն հանդէսներուն մէջ, Բարեկենդանի հանդէսներն ամէնէն աւելի անոնք են, որոնց մէջ ամենայն կատաղութեամբ կը պոռթկար խուժանին հասարակ ուրախութիւնը, վերստին արթննալով անոր մէջ հեթանոսական վայրագութեան թմբրած նախկին խմորները։ Ժողովրդային ուրախութեան այս օրերը բան մըն էին որոնց նմանը ուրիշ տեղ գտնելը անկարելի է, ի բաց առեալ երբեմնի Սատուրնոս դիցուհւոյն նուիրեալ օրերը։ Ապաքէն Հռոմի այդ օրերը «Սատուրնական» ճշմարիտ օրեր էին սա իմաստով որ ընկերային ամէն խտրութիւն կը վերնար, բացարձակ համարձակութիւն մը թոյլատրուած էր, ո՛և է զսպում անզօր էր։ Բարեկենդանի պահուն ժողովուրդը իրաւունք ունէր ամէն բան ընելու և ամէն բան ալ կ'ընէր։

(*) Այսինքն Հաւատաքննութեան սոսկալի դատարանը։

(**) Ասիկա է Հռոմայ փառաւոր Ամփիթատրոնը, որ 80000է աւելի հանդիսատես կը պարունակէր։ Հոս տեղի կ'ունենար ըմբշամարտութիւններ և հոս էր որ Քրիստոնեաները գազաններու առջեւ կը նետէին լափելու համար։

Պօղոս Բ. Պապը եղաւ որ 1465ին Բարեկենդանը մտցուց Հռոմի մէջ, կամ լաւ եւս ըսելու համար, ուզեց զայն կարգ ու կանոնի տակ առնել և զայն փոխարկել վայելուչ և ճաշակաւոր հանդէսի մը։

Իրմէ առաջ այս հանդէսները, որոնք Թեսթաչչիօ անունին տակ ծանօթ էին, կոշտութեան և անամօթութեան մասին զզուելի և գարշելի բաներ էին։ Այդ Քահանայապետը զանոնք պատուաւոր ու փափուկ զբօսանքի մը վերածելու ձեռնարկեց։

Ծագումով Վենետիկցի ըլլալով՝ Պօղոս Բ. ճոխութեան, փառաւոր թափօրներու, մեծափարթամ արդուզարդի և պերճափայլ հանդէսներու ճաշակը ունէր։ Ժողովրդային շատ մը զբօսանքներ սարքեց. կ'ուզէր որ ատոնք ըլլային վայելուչ և անմեղ։ Բայց հաշիւի չէր առած Հռոմի ռամիկ դասակարգը, որ զանոնք տխմար և անգութ խաղերու փոխարկեց։

Այդ զբօսանքներէն մին, որուն համար հոգի կուտար խուժանը, արշաւ մըն էր ձիերու, աւանակներու, գոմէշներու զորս ազատ կը թողէին Վիա Լաթայի մէկ ծայրէն միւսը, որ այս պատճառաւ այդ թուականէն ի վեր կոչուեցաւ գորսօին փողոցը (այսինքն արշաւի փողոց)։

Ձիերու արշաւներէն վերջը, եկան արշաւները տղաքներու, երիտասարդներու, ծերունիներու որ շատութեան մասին կը պայքարէին Գորսօին միւս ծայրը հասնելու և քահանայապետին պարգեւած նուէրը շահելու համար։ Այս նուէրը փալլիօ մըն էր, տեսակ մը Վենետիկեան կարմիր կերպաս՝ 36 սկուտօ արժողութեամբ։ Բայց հանդէսին ֆլուն վաշխառուներու արշաւն էր։ Ժողովրդեան կողմէ անիծեալ իբր աստուածասպան, մեծամեծներու կողմէ ատեցեալ իբր վաշխառու, ամէնուն վախ ազդած իրենց հարստութիւններով, քրիստոնեայ ընկերութեան այդ բարիաները (3) հալածեալ և գառացող եղած էին, մանաւանդ այդ օրերուն մէջ։

Սպիտակ պատմուճան մը հագցուցած և գլուխնին ալ սարդենիներով զարդարուն, թող կուտային զանոնք Գորսօին մէջ, ժողովուրդին պոռչտուքներուն և կանչուըրտուքներուն մէջտեղ։ Գռեհիկ խօսքերուն, անհամ կատակաբանութիւններուն և նախատինքներուն հետ միանգամայն անոնց գլխուն կը տեղային հայհոյութիւններ։ Այդ թշուառներէն ոմանք կը փորձէին փախչիլ և կամ ետեւ մնալ, բայց ձիաւորներ զանոնք կը հետապնդէին։ Աննկարագրելի էր յափշտակութիւնը։

Արշաւէն վերջը, ատենին կղերը Հռոմայ խուժանին մեծ սեղան մը կուտար, որուն կը նախագահէր նոյն ինքն իր փոխանորդը, և, ճաշի միջոցին, իր ապարանքին պատշգամէն, ան մանր դրամներ կը տեղացնէր խուժանին գլուխն ի վար։

Վաշխառուներու արշաւին յաջողութիւնը այնքան մեծ եղաւ որ յետոյ, երկու դար շարունակ, զայն վերահաստատեցին ամէն տարի։

Զուարճացան վերցնելու տղաքներու և ծերունիներու արշաւները՝ որոնք շատ քիչ շահեկանութիւն մը կ'ընծայէին. ատոնց տեղ հաստատեցին հաշմանդամներու և կաղերու արշաւները։ Մօնթէյն (4), ճամբորդութեան բերմամբ Հռոմ գտնուած միջոցին հանդիսատես եղաւ ատոնց։ Այս բարոյախօսը բնաւ երբեք չի զայրացաւ այս տեսարանէն. կը գոհանայ զայն յիշելով և զայն շատ աննշան բան մը համարելով։

(3) Հնդիկներուն յետին դասակարգէ մարդ։

(4) Ֆրանսայի իմաստասիրաց փառքերէն մէկը։

Այս գարշելի ցուցադրութիւնն ալ անհետացաւ իր կարգին։ Բայց ի մեծ ուրախութիւն Հռոմայեցւոց, մնացին սակայն պարպերիներուն և Հրեաներուն արշաւները։ Այս վերջիններուն համար մինչեւ անգամ բրոկրամը ճոխացուցին՝ զանոնք մերկանդամ իսկ վազցնելով։

Վերջապէս, այս երկու դարերու զզուելի զբօսանքներէն յետոյ, գտնուեցան կղերներ վերահաստու ըլլալու համար անոնց պարունակած աւելի հանգամանքին, որքան ալ օրինաւոր եղած ըլլայ, սակայն ռամիկ ժողովուրդին ոսակալ կրօնամոլութիւնը՝ 27 յունվար 1668 թուականը կրող հրամանագրով մը՝ Կղիմէս ԺԱ. ջնջեց Հրէից արշաւները։

Բարեկենդանի միջոցին, Հռոմայեցւոց մէկ ուրիշ զբօսանքն ալ էր նաեւ ձաղկանքն ու ծանր պատիժ մը։

Ձաղկանքին ենթարկուողներն էին դարձեալ նոյն վաշխառուները և անբարոյական կիները։ Ո՛և է վաշխառու, որ այդ օրերուն պատահմամբ դուրսը գտնուէր, անմիջապէս կը ճանչցուէր իր վրայի դեղնագոյն հագուստէն զոր կրելու կը հարկադրէր եկեղեցին, զանազանելու համար զանոնք Հռոմէացիներէն. կը ձերբակալուէր և կ'առաջնորդուէր դէպ ի պատժարանը որ հանդէսներէն վերջը Բիացցա տէլ Բօփիլիօին վրայ կը գտնուէր։ Եւ դաժն ու տխուր արարողութիւնը կը սկսէր, ի մեծ խնդութիւն հանդիսականներուն։

Գալով այդ ծանր պատիժին, գեղեցկահամ խնճոյք մըն էր, որմէ կղերները չէին համարձակեր զրկել Հռոմի քաղաքացիները։ Անոր դատապարտուած հանրային իրաւունքին դէմ մեղանչող ոճրագործներուն մահուան պատիժին գործադրութիւնը ուտիք օրերու վերապահուած էր։ Եւ բարեսիրտ (!) ժողովուրդն ալ հաճոյք կը զգար տեսնելով անոնց պատժուիլը, զանոնք գռեհիկ և լիրբ խօսքերով ողջունելով։ Ասոնց բոլորն ալ արարողութիւններ էին ժողովուրդին համար։ Կրօնական իշխանութիւնը զայնս կը թոյլատրէր, նոյն իսկ կը քաջալերէր զանոնք, հակառակ գործուած չափազանցութիւններուն, դարերու փորձառութեամբ գիտնալով որ կարելի էր իր ուզածին պէս վարել և կառավարել Հռոմը՝ պայմանաւ որ պէտք էր զայն զբօսցնել։ Բայց Հռոմէական բարձր ընկերութիւնը աւելի նրբացած եթէ ոչ նուազ ապականուած, հեռու կը կենար այս կոշտ խրախճանութիւններէն, ինք ալ կը զբօսնուր, բայց իր ապարանքներուն մէջը։ Երբ զիջանէր ետեւէն փողոցին մէջ, ատոր ալ շարժառիթն էր՝ ծպտեալ կերպով՝ փառաւոր հեծելութիւններ կատարել։

Այս փայլուն դիմակաւորութիւնները ու ախուժն և բերկրանք կ'ազդէին ռամիկին որ միշտ յափշտակուած է պայծառագեղ թափօրներու փայլէն, որ հրաշալիք մըն է Հռոմէական երկնքին շքեղութեանը տակ, և միշտ ալ անյագ այս տեսարաններէն որոնց դերակատարներն էին քաղաքին ամէնէն բարձր դասակարգին անդամները։

Դիմակաւորութեան այս գործածումը չուշացաւ տարածուելու մինչեւ ժողովուրդին մէջ։ Շատ չանցած, Բարեկենդանի միջոցին սկսան տեսնուիլ ամէն տեսակ ծպտումներ, և ոչ-ճշմարտանման և այլանդակ տարազներ։ Փողոցները գրաւուած էին, և մանաւանդ Գորսօն լի էր փուփացցի և փուլչինէլէէ կոչուած հագուստներով որոնք արտաքոյ կարգի խնդութիւններ կ'ընէին և արտառոց թափօրներ կը սարքէին։ Ուրիշ տեղեր ալ, Սալթարէլլի պարերը կը խաղային, երիկմարդիկ խայտաբղէտ հպտիտ հագուստով, և կնիկներն ալ կարճ չրջազգեստով, և բոլոր այս անսանձ երիտասարդները այնպիսի ցատքումներ, այնպիսի դարձդարձիկ շարժումներ և այնպիսի ոտնըդպարներ կը կատարէին որոնց անվայելչութենէն պիտի խրտչէր նոյն իսկ ամէնէն նուազ բարոյախօսը, և սակայն Հռովմայ մէջ և ոչ մէկուն մտքէն կ'անցնէր ատոնցմէ ամչնալը։ Կղերականները իրենք իսկ անպատուութիւն չէին համարեր հանդիսատես ըլլալու ժողովուրդին այս զուարճութիւններուն՝ առանց սակայն տեսնուելու։

Այդ կղերներէն մէկը, ինքն ալ հաւասարապէս պաշտպանեց դիմակաւորութիւնը։ Ինքը աւելին ըրաւ, ինքն իսկ դիմակաւորներու խումբեր կազմակերպեց և անոնց մասնակցեցաւ, թէպէտ իբր հանդիսատես։ Այս հանդէսը իր քեռորդւոյն՝ Լուքրէցիա Կարա Բովէրէի Մարքօ Անթօնիօ Գոլօննայի հետ ամուսնութեանն առթիւ տեղի ունեցաւ։ Տիրանաւորներն իսկ դիմակաւորուեցան։

Ուրիշ կղեր մը քահանայապետական գահուն վրայ բերաւ գեղեցիկ իրենց փառաւորութիւնն ու ճաշակը զոր կը պարտէր իր Ֆիօրէնցայական ծագումին և զոր զարգացուցած էր Մէտիչիներուն պերճաշուք ազգատոհմին մէջ որուն կը պատկանէր։ Եւ ոչ մէկուն օրով տեսնուեցան այն շքեղափայլ հեծելահանդէսները։ Հռոմէական աշխատասիրութիւնը այդ կէտին մէջ կը մրցէր շքեղութեան և ճոխութեան մասին։

Դիմակաւորութիւնը դարէ դար անցաւ առանց բան մը կորսնցնելու իր համբաւէն ու փայլէն։

Քիչ յետոյ ժողովուրդն ալ ուզեց վայելել այդ տեսակ զբօսանքներուն պերճանքը։ Բայց իր տրամադրութեան ներքեւ չունենալուն ո՛չ մեծամեծաց միջոցները որպէս իր դիցաբանութեան ծանօթութիւնները, ուրիշ բանի կարող չեղաւ եթէ ոչ հնարելու կոշտ ու կոպիտ և ցուրտ կատակաբանութիւններ և որպէս միշտ, Հրեաները եղան այդ զուարճութիւններուն իբր հիմ ծառայողները։

Իշխանաւոր վաշխառութեան արշաւներ կազմակերպեցին։ Թափօրին առջեւէն կ'երթար անոնց երէցը իշու մը վրայ հեծած, բայց կռնակը իշուն գլխուն դարձած, մէկ ձեռքովը կենդանիին պոչը բռնած և միւս ձեռքովն ալ գիրք մը։ Ատիկա խոլ արշաւ մըն էր, զոր աւելի արագ կը կացուցանէին անձրեւի պէս տեղացող պոռչտուքներն ու հայհոյանքները, և խնդութիւնը ցնորամի կը հասնէր երբ ձաղկուողները աւանակներէն վար իջնելէն վերջը երեսնուն վրայ հողին մէջ կ'երկննային ողորմելի վիճակի մը մէջ։

Թոյլատուութիւնը վերջ ի վերջոյ անկարգութեան փոխուեցաւ։ Վաշխառուները քաշքշուելէ վերջը, կարգը եկաւ քաշկռտելու աբեղաները, մինչեւ իսկ սկսան յարձակելու ծերունազարդներուն վրայ։ Դիմակաւորութիւնը շուտով եղաւ սրբապիղծ խեղկատակութիւն մը։ Եկեղեցիները խճողուեցան և դիմակաւորները՝ քահանայի և կամ ծիրանաւորի զգեստով՝ սկսան խեղկատակել եկեղեցւոյն պաշտամունքը։

Կղերը սկսաւ յուզուիլ երբ ժողովրդեան հաճոյքը ուզեց յարձակիլ նուիրական իրերու վրայ։ Մանր պատիժ սպառնալեօք՝ արգիլուեցաւ դատաւորի, քահանայի, աբեղայի կամ ծիրանաւորի տարազով ծպտուիլ։ Բայց և ոչ մէկ բան ազդեց որովհետեւ ստորութիւնը արմատ նետած էր. և շարունակեցին նորէն ի հեճուկս արգելիչ պապական կոնդակներու։ Զօրաւոր կամքի և ձիւքի տէր քանի մը կղերներ, բուռն փորձեր կատարեցին և մինչեւ անգամ պատժեցին շատ մը յանցաւորներ։ Ժողովուրդը թէ՛ կ'երթար անոնց պատժուիլը դիտելու և թէ նորէն կը սկսէր հետեւեալ օրը. անոր հետ անզօրաբար չարաչար կերպով վարուիլը կրնար վերջ ի վերջոյ գրգռել Հռոմի ցասումն ու բարկութիւնը։ Կղերականութիւնը հասկցաւ ասիկայ և պարտաւորուեցաւ տեղի տալ։

1 Յունվար 1748 թուականը կրող «Իբէր Չեբէռա»ի կոնդակովը, Կղերապետը ուզածնուն պէս զուարճանալու լիակատար ազատութիւնը շնորհեց Հռոմայեցիներուն։

Բարեկենդանին վերջին օրը ամբոխին խինդն ու խանդը յետին աստիճանին կը հասնէր։ Վաղայաջորդ օրը, կառավարութիւնը վերստին ձեռք կ'առնէր իր իրաւունքներուն գործածութիւնը, և կարծես թէ ամէն ոք Մեծ Պահոց օրերուն յատուկ կանոնաւոր և փոքր ինչ միօրինակ կեանքը սկսելէ առաջ, կ'ուզէր յիմարութիւն յիմարութեան վրայ դիզել՝ բարդ ի բարդ։

Այն ինչ երեկոյեան Ողջոյն Մարիամը կը հնչեցնէին եկեղեցիներուն զանգակները, համայն Հռոմ փողոց կը թափէր։ Ատիկա Սփարաթի ժամանակն էր։ Ամէն ոք իր վրայ կը կրէր պաշար մը հրթիռներու, զոր կ'արձակէր բատ կամ տուներուն սեմին վրայէն անցորդներուն ոտքերուն մէջը և առէպ ամբոխին մէջ։

Շատ մը արկած կը պատահէին, շատ մը մահեր իսկ տեղի կունենային, Բայց ատոնց ուշադրութիւն չէր ըլլար. աննշան բաներ էին։

Այս արտառոց զբօսանքը մինչեւ գիշեր կը տեւէր։ Բայց այն ինչ առաջին լուսաւորը կ'սկսէր փայլիլ երկնքին վրայ, կարգը կու գար ջահերու նշանաւոր արշաւին. Զինեալ՝ վառուած ջահերով. Հռոմայեցիք կը գահավիժէին էն մարդաշատ ճամբաներու մէջ, ընդհանրապէս Գորսօի մէջ. և խաղն ալ կը կայանար ջանալ մարելուն մէջ ընկերոջը ջահը և պաշտպանել իրենը։ Եթէ պէտք է հաւատք ընծայել ժամանակագիրներու բասծին, Հռոմայ փողոցներուն տեսարանը՝ վառուած աստղատուն լոյսերով, փառաւորագոյն էր։ Սակայն քիչ մըն ալ պէտք է երեւակայել այն անկարգութիւնը. այն դէպքերը որ տեղի կունենային անշուշտ այդ խոլ և պոռչտուն խուժանի աղմուկին մէջ։ Ամմածարէ, ամմածարէ (մեռի՛ր, մեռի՛ր), կը գոռացնէին ամէն հայերը, մինչ ամբոխը կը տատանուէր վայրագ խառնուրդի մը մէջ, ուր ուրախութիւնը ցնորամի կը փոխուէր և խաղին եռանդն ալ մոլեգնութեան։

Մինչդեռ ժողովուրդը կը ճզմուէր և կայլէր վարը, Գորսօի վրայ ազնուական Հռոմայեցիները իրենց ալ իրենց ապարանքներուն պատշգամէն, կը մասնակցէին ընդհանուրին արբշռութեանը, գնդահարելով զայն խաղած փոթթէսով, շողգամով, հոտած հաւկիթներով, և կամ ողողելով զայն աղտոտ ջրով և կամ թէ մինչեւ իսկ եռացեալ ձէթով։

Բարեկենդանի այս վերջին գիշերին տեսարանը այնքան տարօրինակ էր որ, Կէթէ, որ հանդիսատես եղած էր, հետեւեալ օրը սապէս գրած էր. «Երէկ ուան օրս խենթերու հետ անցուցի» Այսպէս էր նաեւ Տիկին տը Սթալի կարծիքը։

Ջահին պայքարը կը տեւէր մինչեւ այն վայրկեանն, ուր Սանթ-Անճէլօյի դղեակին թնդանօթը կ'աւետէր ճիրաճցօլան որ կը փակէր Բարեկենդանը։ Ճիրաճցօլան ահագին հրախաղ մըն էր զոր կ'արձակէին դղեակին գագաթէն։ Վերջին հրթիռին հետ կը մարէին վերջին ջահերը, ծխարձակ ջահերը Տիբեր գետը կը նետէին։ Քաղաքը որ քիչ մը առաջ կատղած էր նորէն կ'ըլլար գտնուր իր հանդարտ, պզօն հանգամանքը։ Հռոմ Մեծ Պահք կը մտնէր։ Յաջորդ օրը այդ միեւնոյն ժողովուրդը կը խռնուէր Գօլիզէօ կամ եկեղեցիներու մէջ և մոխիր մէջ կը թափուէր կուրծքը ծեծելով այնքան ջերմեռանդութեամբ և ինքնամփոփմամբ, որքան գազանային ուրախութիւն մը ցուցուցած էր օր մը առաջ իր դիմակներուն տակ։

Բարեկենդանը, այնպէս, ինչպէս նկարագրեցինք, շարունակուած է յարգուիլ և գնահատուիլ մինչեւ դէպ ի 19րդ դարուն կէսը։ Բարքերու յառաջդիմական մեղմացումը՝ տակաւ առ տակաւ անհրաժեշտ փոփոխութիւններ ներմուծելով՝ թեթեւցուց անոր նախնական բրտութիւնը։

Աւելի ուրախ և զուարթ եղան բարեկենդանի հանդէսները 19 դարուն առաջին տարիներու միջոցին։ Այդ ատենները, barberiներուն արշաւները շնորհ գտած են և ամբոխը կը դիզուէր Բիացցա տէլ Բօփօլօէն մինչեւ Բիացցա տի Վէնէցիա, այսինքն այն ճամբուն վրայ, ուրկէ ձիերը պարտին անցնիլ ազատութեամբ. տակաւին կը ծպտին, կը պարեն փողոցներուն մէջ, մինչեւ իսկ հրթիռ կ'արձակեն և հանդէսին ֆլուն միշտ ջահերուն արշաւն է։ Ասոյ նոյն եռանդը, նոյն Հռոմայեցիները զուարթ ապրելու մասին և բուռն հաճոյքին մէջ. նոյն աղաղակները և նոյն գեղումները, բայց նուազ կոշտ և նուազ գազանային։ Մարդ կ'զգայ որ դարեր անցեր են Հռոմի վրայէն և թէ բաներ մը կան մեռած որոնց վերակենդանութիւնը ա՛լ կարելի չէ։ Ջահարշաւները կը կատարուին նուազ կատաղութեամբ. այլ եւս անցորդներու վրայ չեն թափեր եռացեալ ձէթ Բարեկենդանը նուազ վայրենի է, աւելի շնորհալի դառնալու վրայ է և Փիֆֆէրարիները (5) որոնց ականջները (թուլում) հանդէսին սկիզբը կ'աւետեն, աստուածային անամօթ խաղերու թուականը չէ որ կը բանան, այլ անմեղ խրախճանութիւններու շարք մը

Արդէն թատրոնը մեծ դեր կը խաղայ բարեկենդանեան զուարճութեանց մէջ. ընկերութեան բարձր դասակարգը նախամեծար կը համարի հոն զուարճանալը, փառաւոր և շքեղ սրահներու մէջ, քան թէ փողոցը։ Ժողովուրդն ինքն իսկ զանազանութիւն կը փնտռէ դարաւոր բրոկրամին մէջ. խոյս կուտայ հրմշտուքներէ՝ հռոմէական գիւղերուն մէջ կառքով ուրախառիթ պտոյտներ սարքելով. մինչեւ իսկ շատ անգամ պանդոկներու մէջ կը թափի պարելու համար հոն և մինչեւ առաւօտ ճաշելու։

Ասով ըսել չենք ուզեր որ 1878ի միջոցները բարեկենդանը զուտ հովուերգական զբօսանքներու շրջան մը եղաւ։ Հաւատացող ըլլար ատոր Հռոմէական հոգին այն աստիճան կերպարանափոխեալ չէր.—Կը կարծէ՛ք թէ այսօր է— որ բոլորովին մերկանար իր նախնական բրտութենէն։ Բայց Հռոմայ մէջ, եւ նոյն իսկ մեր օրերը, այս տեսակ դէպքեր և ոչ մէկ կարեւորութիւն ունին։

Այդ Պէրպէրի, Սբարբաի և ջահարշաւի հին սովորութիւններէն ինչ մնացած է։

Ուրիշ բան չէ մնացած եթէ ոչ բարեկենդանի մէկ լոկ երեւոյթը զոր դեռ կ'երթան տեսնել սովորութեան բերմամբ և որովհետեւ այն քիչն ալ զոր կ'երթան հոն տեսնել աւելի կ'արժէ քան ուրիշ տեղ եղածները։ Բայց նախկին աղմկալից յիմարութիւններէն և ոչ մէկ հետք մնացած է այսօր։ Արդէն ատոնք շատ դժուարաւ պիտի կրնային յարմարիլ հեղինակաւորութեան եւ կանոնաւորութեան նորամուտ սովորութիւններուն հետ։ Հետեւաբար, Հռոմայ արդի բարեկենդանը շատ հասարակ տեսարան մըն է, բաղդատմամբ իր անցեալին և չարժեր որ անոր համար մարդ յոգնի։ Ցերեկը, վայելչագեղ բազմութիւն մը կը լեցուի Գորսօի մայթերուն վրայ, մինչդեռ միջուղին վրայ շքեղ կառքեր կ'երթեւեկեն, անվերջանալի փոխանակութիւն մը կատարելով քօնֆէթթիներու։ Եւ երեկոյին, ցերեկուան պայքարողները Տօմինօ կը փոխուին։

Դեռ Հռոմայ մէջ կը տեսնուին դիմակաւորներ, այդ օրերը։ Բայց որքան հեզահամբոյր և խեղճուկրակ։

Ուրեմն երբեմնի Բարեկենդանը մեռած գացած է։ Այս ժողովուրդը հաճոյքի պէտք ունի՝ որպէս թռչունը միջօցի։

(5) Տեսակ մը պոյնիկ ածող Իտալացիներ։

«ՄԱՆԶՈՒՄԷԻ ԵՓՔԵԱՐ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 44 —

ԳՐԵՑ ՍԱՒԷՍ — ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ ՊԵՑԻՆ

ԽԱՐՏԵԱՇ ՄԱԶԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԱՆԺԷԼԻՆԱ ՎԷՐՏԻՅԷ

Թէրէզ նամակը կրկին կրկին լալկան աչքերով կարդալէ յետոյ պահարանը փակեց ու ապահով տեղ մը դրաւ. առտուն կանուխ Սէրժի հասցէին ղրկելու համար զանիկա։ Յետոյ բոլորովին ուժասպառ ու մտամոլոր վիճակի մը մէջ անկողին մտաւ մէկ երկու ժամ հանգիստ առնելու համար։ Բայց խեղճ աղջկան աչքերը չէին գոցուեր, արտակարգ ջղայնոտութիւն մը անհղնայար կ'ընէր ամբողջ մարմինը, մէկ կողմէն միւսը կը դառնար, պահ մը միտքը պաշարող բոլոր խորհուրդները ու մտածումները ցրելով արտասուանքները փակեց բայց անկարելի եղաւ քնանալ։

Տարաբաղդ գործաւորուհին մինչեւ լոյս տառապեցաւ, արցունքի մշտահոս հեղեղները կը թրջէին բարձը ու մազերուն խոպոպները. մինչեւ սրտին խորէն դուրս սուրացող հեծեծանքները սենեակին մէջ մեղմիկ ու տխրունի արձագանգներ կուտային։

Վերջապէս լոյսը ճեղքեց հորիզոնը և Թէրէզ տառապանքի անկողինէն դուրս ցատկեց, դալկահար ու ուժասպառ։

Անժէլինա մէկ երկու ամիս վերջը Բարիզ վերադառնալով զգաց որ բոլորովին մոռցած էր Սէրժի մասին տածած սէրը։ Տարի մը շարունակ առանձին ապրեցաւ առանց իր ճանչցածներուն հետ յարաբերութիւն հաստատելու։

Վերջապէս Անժէլինա հրապարակ նետուեցաւ՝ իր հաճոյքները ու ցոփութիւնները շարունակելու համար, ունեցած ստակը ամբողջ հաճոյքին ու արդուզարդին կը ծախսէր, ամէն օր նորօրինակ հագուելակերպով մը կը տեսնուէր հասարակաց զբօսավայրերուն մէջ, գեղեցկութիւնն ալ սրտեր գրաւելու աստիճան երթալով կ'աւելնար. ամբողջ ժամեր կը վատնէր առինքնող հրապոյրը շատցնելու և նոր երկրպագուներ ստեղծելու համար։

Օր մը հայելիին դէմ կեցած,

—Ա՜խ կ'ըսէր ինքն իրեն, բարիք ընելը բնական էն անկարելի դարձած է ինծի համար, եւ գեղեցկութիւն ընելու ալ վերջին ծայր յարմարութիւն և ընդունակութիւն ունիմ կարծես։

Երկու տարի եղած էր մօրեղբօրը տունէն բաժնուիլը և այս ժամանակամիջոցին մէջ արդէն իսկ ստակին կէսէն աւելին վատնած ըլլալով ապագայ թշուառութեան հոտերը սկսած էին իրենց գարշ բոյրը բուրել։ Անժէլինա խորհեցաւ մնացած գումարը ապահով տեղ մը պահ դնել ու երկար բարակ դեգերումներէ յետոյ վերջապէս նոտար Մ. Սթանիսլաս Ֆորմօնի դիմելով անոր ապաւինեցաւ։

Ե.

Մ. Ֆորմօնի երկրորդ ամուսնութեան գաղափարը օրէ օր աւելի հաստատուն հանգամանքներ կ'առնէր։ Անժէլինայի գեղեցկութիւնը հրապուրած էր անոր թոռմած սիրտն ու խորշոմած այտերը։ Ծերուկը մէկ պատուար միայն ունէր, որ էր իր գեղանի և պատուախնդիր աղջիկը։ Օր. Ժիւլիէն հազարումէկ շատաքանութիւններով կ'ուզէր անոր սիրտը գրաւել և ամուսնութեանը համար հաւանութիւն առնել անկէ։ Այն ինչ աղջիկը համոզելու սեմին վրայ՝ ահա Քլօտի դրդումը եկաւ բոլոր ծրագիրները ջրելու։ Աղջիկը բացէ ի բաց յայտարարեց որ, եթէ կրկին ամուսնանալու գաղափարը իրականացնելու յանդգնի, ինք նոյն օրը իսկ տունէն պիտի մեկնի։

Անժէլինա ամէն բան հասկցաւ Մ. Ֆորմօնէն՝ Քլօտի ոխերիմ հակառակութիւնը ականջը ծակեց ուստից ջախջախել այդ աղուն և պաշտօնազուրկ ընելու միջոցներուն վրայ խորհիլ։ Բայց Քօտ Ժիւլիէնի պաշտպանութեամբ ոռոչեց մինչեւ վերջին վայրկեանը մաքառելով պաշտօնէ չհրաժարիլ։

Նոտարը ինքնիրեն,

—Մինչեւ որ աղջիկս յարմար երիտասարդի մը հետ չկարգուի, իմ ամուսնութեան փափաքս չպիտի կարենամ իրագործել, բայց պէտք է այն տեսակ ամուսին մը ընտրել որ Ժիւլիէնը ամէն կերպով իր կամքին գերին դարձնելու յատկութիւնը ունենայ։

Հետեւաբար երբ Մօրէնի ժառանգութեան լուրը առաւ շատ ուրախացաւ, որովհետեւ Սէրժ հարստանալէ ետք առաջին առթիւ իսկ յարմար աղջիկ մը գտնելու միջոցներուն վրայ պիտի խորհէր։ Մ. Ֆորմօն մտադրեց երիտասարդը համոզելով փեսայութեան առնել զայն. անկէ ետքը դիւրաւ պիտի կրնար գործադրել իր ծրագիրը և Անժէլինան սեղմել իր ծերուկ կուրծքին վրայ, Բայց Մ. Մօրէնի սպանութիւնը ջուրը ձգեց ամէն բան։

Նոտարը մարտ երեսունմէկի շաբաթուշակ օրուան իրիկունը Հռովմ փողոցէն Անթին փողոցի իր բնակարանը վերադարձած միջոցին սկսաւ ձեռք առնելիք միջոցներուն վրայ խորհիլ։ Բոլոր ծրագիրները ջուրը ինկած էին. Ժիւլիէնի Մ. Քլօտի յարիլը պատուհաս մըն էր, հետեւաբար այդ աղուն ձեռքէն կարենալ ազատելը դժուար և նոյն իսկ անկարելի դարձած էր

Նոտարը ինքնիրեն,

—Պէտք է Ժիւլիէի կամքը կոտրեմ և ամէն ազդեցութիւն ի գործ դնեմ այդ անպիտան տղէն պաղեցնելու համար, ո՛վ կրնայ զիս արգիլել, ինչպէս գործիս մէջ, նոյնպէս ալ տանս մէջ պէտք է կամքս տէրը ըլլամ բոլորովին։ Մնաց որ Պրիկարտի խելացի միջոցներուն շնորհիւ քիչ ատենէն միւս փափաքներս ալ իրականութիւն պիտի գտնեն հարկաւ. այս իրիկուն իսկ պիտի սկսիմ հայրական խստութիւններս բանեցնել Ժիւլիէնի հանդէպ և անոր սիրտն ու կամքը կոտրել։

(Շարունակելի)

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ

49րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1751 Դ. [illegible] ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 5 – 18 ՄԱՐՏ 1907 4 ՍԷՖԷՐ 132[illegible] – 5 ՄԱՐՏ 1322

Journal Armenien
MANZOUMÉ-I-EFKIAR
Grand' Rue de la S-Porte.
CONSTANTINOPLE

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԵՐԵԱՆ
ՈՐՈՒ Կ'ՈՒՂՂՈՒԻ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
38, Պօղը Ալի Ճամբայ, 38
Խմբագրութեան ուղղուած գրութիւններ ետ չեն տրուիր

Մանզումէի Էֆքեար

ՀԱՅԵՐԷՆ ՕՐԱԹԵՐԹ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ
ՆԵՐՔԻՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

منظومهٔ افكار
ارمنيجه يومى و سياسى غزته در
صاحب امتيازى: اوهانس قريد
دارهٔ خانه‌سى: باب عالى جاده‌سنده نومرو ۳۸

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԼՕՆԻՆԵ	Տարեկան	Վեցամսեայ
Պոլսոյ համար	80 ղր.	50 ղր.
Գաւառներու համար	108 »	60 »
Արտասահմանի համար	25 ֆր.	18 ֆր.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մէկ տողին համար տողը 5 դրուշ
Մէկ տողէն աւելի ծանուցմանց համար
Յատուկ պայմաններ

10 ՓԱՐԱ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ «ՄԱՆԶՈՒՄԷ» ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ 10 ՓԱՐԱ

ՄԱՔՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԿԵԱՆՔ

Ամէնքս ալ քիչ թէ շատ գիտենք թէ միայն թոքերով չէ որ կը շնչենք այլ նաև մորթով, այսինքն մէկ ու կէս մեդր տարածութիւն ունեցող միջոցով մը, որուն միլիոնաւոր ծակտիքներէն ամէն վայրկեան օդի թթուածինը ներս կը մտնէ՝ արեան խառնուելու և զայն զտելու, մաքրելու համար. նաև արիւնէն արտաթորուող շատ մը վնասակար թունաւոր կազեր, արեան շնչառութենէն անջատուող անպէտ հիւթեր նոյն այդ ծակտիքներէն դուրս կ'արտաքսուին։ Արդ, հարկ է երեւակայել թէ բնախօսապէս ո'րքան աննպաստ պայմաններու մէջ դրած կ'ըլլանք մարմիննիս՝ որով և առողջութիւննիս երբ անմաքրութեամբ կամ ուրիշ պատճառով մը, օրինակի համար ցրտառութեան բերմամբ մորթի այս գործունէութեամբ արգիլք կ'ըլլանք։ Այն ատեն օրըստօրէական՝ դանդաղ շնչահեղձութեան մը կ'ենթարկուինք, քանի որ մէկ կողմէն մեր մարմինին բնական ջերմութիւնը արտադրող թթուածինը նուազ համեմատութեամբ կը մատակարարուի, միւս կողմէ արտաքսուելիք վնասակար կազերն ու նիւթերը ազատ ելք մը չունենալով կրկին արեան շրջանին կը խառնուին շատ մը անպատեհութեանց ծնունդ տալու համար։ Դիւրին է այս ճշմարտութեանց համոզուիլ երբ մտքի առջեւ բերենք աշխատող բուռն ճիգեր ընող, վազող, ցատկող աղայոց կայտառ, եռանդուն, կարմրայտն ըլլալու պարագան. գիտցուած է թէ ասոնք ինչ արագութեամբ կը շնչեն այդ պահերուն. 17ի տեղ մէկ վայրկեանի մէջ 20-25 անգամներ կուրծքը կ'ելեւէջէ, այսինքն բնախօսապէս այնքան աւելի անգամներ թթուածին կը ղրկէ ներս, որով ջերմութեան այնքան աւելի մեծ արտադրում մը տեղի կ'ունենայ, ջերմութեան՝ որ աղբիւր է ոյժի և կեանքի. մինչդեռ անշարժ, կայուն, լմկած թղթելակերպ ունեցող տղաք օրէ օր խտացող անարիւնութեամբ մը կը համակուին, ճիշդ այն պատճառաւ որ թթուածնին արտադրելիք կենսականութենէն զուրկ կը մնան։ Կարելի է համեմատել այս վիճակը նաև կուրծքի հիւանդութեամբ տառապողներու մաշային և տեւական անարիւնութեան՝ երբ անդրադառնանք թէ այդ տարաբաղդները իրենց կուրծքին (թոքերուն) ամբողջութեամբը չէ որ կը շնչեն, այլ անոնց հիւանդութեան մը հետեւանքով այդ կենսական գործարանին առաւել կամ նուազ վնասուած զանգուածովը։ Թէեւ, չմոռնանք աւելցնելու թէ, իրենց ֆիզիքական քայքայման մեծագոյն աղբիւրը Քօխի պասիլներուն հարկ է վերագրել։

Արդ, այսքան մը բացատրութենէ կարելի է հետեւցնել թէ մորթը իր շնչառական գործունէութեամբ երկրորդ թոքի մը պաշտօնը կը կատարէ մեր մօտ և թէ այդ գործունէութիւնը դանդաղելը կամ խափանելը չէ թէ միայն նուազ համեմատութեամբ օդ շնչել է, այլ նաև կարգ մը վնասաբեր կազերու ազդեցութեան նշաւակ ըլլալ։

Մաքրասիրութիւնը շատեր պերճանքի, վայելչութեան և ճաշակի խնդիր միայն կը նկատեն, ինչ որ մենք ալ չենք կրնար ուրանալ։ Բայց այդ տեսակէտներէն դուրս կ'արժէ որ շատ աւելի շահեկանութիւն ունենայ մեզ համար մաքրութիւնը երբ կեանքի էական պայմաններէ մին, մանաւանդ տարափոխիկ հիւանդութիւններու ճարակման ատեն՝ ուր մաքրութիւնը՝ միացած հականեխական նախազգուշութեանց՝ շատ մը անխուսափելի վարակումներու առաջքը կ'առնէ, քանի որ գիտենք թէ ամէն տեսակ հիւանդութեանց միքրոպները միլիոնաւորներով առաւելապէս աղտեղութեանց և անմաքրութեանց մէջ կ'աճին, կը բազմանան։

Սակայն մեր փնտռելիքը, մեզ պէտք եղածը միայն արտաքին զգեստներու մաքրութիւնը չէ, այնպէս որ փայլուն ու կոկիկ դրսերեւոյթի մը տակ յաճախ գարշահոտ ներքնազգեստներու և աղտերու մէջ խղդուած մարմի մը անախորժ բուրումներուն հազուադէպօրէն չէ որ կը հանդիպինք։ Ինքնախաբութիւն մըն է այսպիսիներուն համար արտաքին չիք արդուզարդ մը. աւելի լաւ կ'ըլլար սխալ հասկցուած այս զարդարանքին մաս մը յատկացնել ճերմակեղէններու և մարմնի մաքրութեան ծախսերուն, յաճախակի լոգանքներու քիչ մը աւելի կարեւորութիւն տալով։

Կ'ուզէի այս տողերուս մէջ մարմնոյ ընդհանուր մաքրութենէն դուրս քիչ մըն ալ ծանրանալ ծննդական գործարաններու մաքրութեան մասին որ մեր Հայերուս մօտ բոլորովին անտեսուած պարագայ մըն է։ Նկատի առնելու է թէ մեր երկրակից այլազգի տարրերը որքան կարեւորութիւն կ'ընծայեն մաքրասիրութեան մանաւանդ ծնն. գործարաններու մաքրութեան և թէ այդ երեսէն ֆիզիքապէս որքան կ'օգտուին։ Այս ճշմարտութիւնը ոչ ոք կրնայ ուրանալ։ Թլփատութիւնը հիներուն մօտ ալ մաքրութեան ազդու միջոց մը ընդունուած էր. այժմ ալ ապացոյցները շատ են թէ երբեմն թլփատութեան դիմել հարկ կ'ըլլայ շատ մը հիւանդագին գրգռումներու առաջքը առնելու համար, բան մը որ տեղի չպիտի ունենար երբ յաճախակի և կամ ամէնօրեայ լուացումներով մաքրութեան հոգ տարուէր։

Կիներն ալ շատ ուշադրութիւն դարձնելու են մաքրութեան և յաճախակի լուացումներու, քանի որ անմաքրութիւնը կրնայ գէշ հետեւանքներ ունենալ։

Ահա թէ ինչո՛ւ համար հանրային առողջապահութեան տեսակէտով Հնդկական և Եգիպտական օրէնքները կը պարտաւորեն կիները որչափ կարելի է մաքուր պահել մարմնոյն կարեւոր մասերը, տրամադրութիւն մը՝ որուն օգտակարութիւնը ոչ ոք կրնայ մերժել։

Արեւելեան ժողովրդոց մօտ մաքրասիրութեան այս ձեռնմոլութիւնը արեւմտեան ազգերու գնահատումին արժանացած է ու շատ մը առողջաբաններ ցաւով կը մատնանշեն լուսաւորեալ Եւրոպայի անհոգութիւնը այս առթիւ, ըսելով որ մաքրութիւնը առաքինութիւն մը կը նկատեն։ Կ'արժէ փոքրիկ պատմութիւնով մը վեր հանել անմաքրութեան անախորժ պարագայ մը։ Տիկին մը իր քիմիագէտ էրկանը հետ կը բնակէր գիւղին ծայրը։ Օր մը երբ ինք տունէն կը բացակայէր, կաթնավաճառուհին իր մօրը և քրոջը ընկերակցութեամբ իրենց կ'այցելէ և տիկինը տունը չգտնելով հազիւ տասը վայրկեան մնալէ վերջ կը մեկնին, ուրկէ անմիջապէս ետք տիկինը տուն կը վերադառնայ. ներս մտնելուն՝ բի՜ւֆ ինչ գէշ հոտ է այս, կ'ըսէ, և դառնալով էրկանը՝ «Նորէն սենեակիս մէջ հակառակ խոստմանդ՝ քիմիական տարրալուծութիւն մը ըրած ես» կ'ըսէ։ Բայց ամուսինը բացարձակապէս կը մերժէ և կ'ընդդիմանայ։ Բայց կինը չհամոզուիր։ Այն ատեն էրիկը յիշելով քիչ մը առաջուան այցելութիւնը կը յարէ խնդալով. «Կաթնավաճառուհիդ իր մօր և քրոջ հետ քիչ մը առաջ մեզի էր. անշուշտ անոնք որ լուացուելու, մաքրուելու բարի սովորութիւնը չունին՝ անոնք բուրումնաւէտեցին սենեակը»։

Մաքրասիրութիւնը իգական սեռին մօտ գեղեցկութեան հաւասարազօր և երբեմն ալ անոր տեղը բռնող գովելի յատկութիւն մըն է. կրնայ ֆիզիքական գեղեցկութիւնը խաթարուիլ, սակայն ինչ հրապուրիչ հանգամանք որ կ'արտափայլէ մաքրութենէն՝ կրնայ յաւիտեան մնալ. այնպէս մարդ չեմ գիտեր ինչ գոհունակ համակում մը կ'ունենայ մաքուր ու կոկիկ արդուզարդի մը, սենեակներու, տան կահկարասիի պարզ և մեթոտիկ կարգաւորքի մը ի տես. նոյն իսկ անխնամ և խառնափնթոր վրայ գլուխի մը մէջ չնշմարուող գեղեցկութիւն մը կարծես գեղեցկութեան փայլ մը կ'ստանայ մաքուր և ճաշակաւոր յարդարանքով մը։ Արդ, չենք ցաւիր ըսելու թէ մեր քոյրերն ու մայրերը շատ սխալ կ'ընեն անհոգ գտնուելով իրենց թէ՛ ներքին և թէ արտաքին մաքրութեան. միշտ գրաւիչ, հրապուրիչ առաւելութիւններ ունենալու են. թող չըսեն թէ ա՛լ ինչ հոգս, հանեցը հանեցաւ, ամուսնացայ. Այս անհոգութիւնը չէ՞ շատ անգամ պատճառ որ էրիկ մարդիկ յաճախ ուրիշ տեղեր փնտռեն ինչ որ իրենց մօտ կը պակսի։

Ամուսնական կեանքին մէջ ալ երբ բնաւ կարեւորութիւն չտրուի կենսական գործարաններու մաքրութեան, ինչ բորբոքումներ չեն փոխանցուիր երկուստեք. կը ցաւինք ամենէն աւելի յիշելով սա պարագան թէ նոյն այն անտարբերութիւնն ու անհոգութիւնը չէ՞ պատճառ շատ մը ծննդաբեր կանանց զոհուելուն, որոնք մեծ համեմատութեամբ մը ծննդաբերական ջերմով (fièvre puerpérale) կը վերջակիտեն կեանքերնին. Հազար պատա կանչէ այսպիսիներուն, մանաւանդ գաւառներու կիներուն թէ՝ լուացումը, մաքրութիւնն ու հականեխումը անվրէպ մահուընէ կ'ազատէ իրենց կեանքը։ Ջուրը կը սարսափեցնէ զիրենք, լուացումը մեղք և վտանգաւոր կը նկատեն, կ'ուէք չեն խորհիր դայեկին ձեռքերուն մաքրութեան վրայ և կը թողուն որ ամէն տեսակ աղտեղութիւններով ծածկուած կեղտոտ ձեռքեր հայն արիւնալից խոցովակներու հետ, հիւանդութեանց պատուաստումին լայն ասպարէզ տալով։ Զգենք հականեխականները՝ այսպիսի պարագաներու գէթ եռացած գաղջ ջրով պէտք է լուալ ատ ձեռքերը, տեղի չթողլու համար որ ծննդաբերութենէ վերջ հասող և համախռնուող արիւնը կենալով ապականի և վարակէ խեղճ ծննդաբերը։

ԱՒԵՏԻՍ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ՄԱՐԼԵԱՆ ԵՒ ՔՆՆԱԴԱՏՆԵՐԸ

Ջութակահար և երգահան Ահարոն էֆ. Մարլեանի նուագահանդէսին յաջողութեան մասին տարօրինակ կարծիքներ տեղ կը գտնեն մերթ հրապարակին վրայ։ Մասնագէտներ արդէն մամուլի միջոցով իրենց համակրութիւնը յայտնեցին, իսկ այլընդդէմ տարաձայնութիւններուն աղբիւրը պէտք է փնտռել աւելի արհեստակցական [illegible] պատճառներու մէջ։ Ցաւալին այն է որ գրականական յատկութիւններ ունեցող խմբագիր մըն ալ, որ բացարձակապէս ազէտ է երաժշտութեան, գործիք ըլլալով նախանձոտներու, գրած էր Քրոնիկ մը՝ ուր թէ կատարեալ ձախողուած մըն էր նուագահանդէսը։ Բայց թողունք մեր հասարակութեան մէջ անցած դարձած համակրութիւնները և չարանախանձութիւնները, որոնք կրնան առարկուիլ թէ կանխակալ կարծիքներէ կրնան գոյանալ։ Հետեւաբար կ'իյնայ կը մնայ չէզոք կողմի մը։ Այս պատճառաւ անհրաժեշտ կը դառնայ Պոլսոյ ֆրանսերէն կարեւորագոյն օրաթերթին՝ Սթամպուլի մէջ հրատարակուած քննադատութեան թարգմանութիւնը։ Սթամպուլի երաժշտական քրոնիկագիրը, որ մասնագէտ է գեղարուեստի այդ ճիւղին, նոյն օրը ներկայ գտնուած էր նուագահանդէսին և իր գրածին մէջ վիրթիւոզ կը կոչէ Մարլեանը, ածական մը որ կը տրուի երաժշտութեան մէջ բացարձակ արժանիք և վարպետութիւն ունեցողներուն։

Ահաւասիկ իր խօսքերը.—

«Այս պատուական ջութակահարը իր քաղցր և հմայիչ խաղով ամբողջովին գրաւեց ունկնդիրները։ Այս վարպետը (վիրթիւոզ) ներկայացաւ խիստ դժուարին կտորներու մէջ զորս արտայայտեց շատ արուեստով։ Ի մէջ այլոց յիշատակենք Պագցինիի Ռօնտ տէ Լիւթէնը, ամենամեծ ջութակահարներու խումբը, և Սարազաթէի Զիկէյնէրվայզէնը, մեծ դժուարութիւններով լեցուն կտորներ, զորս Մ. Ահարոն Մարլեան խիստ լաւ բացատրեց և որուն խիստ արժանաւոր խանդավառ ընդունելութիւն մը եղաւ։ Նոյնը եղաւ նաև բոլոր միւս կտորներուն համար զորս այս պատուական ջութակահարը արտայայտեց։ Մ. Մարլեան նուագեց նաև իր հեղինակութիւններէն Ռոմանսը որ շատ ծափահարուեցաւ։ Օր. Քավանոզ, մեծարժէք Սոբրանօ մը, Օբերայի զանազան կտորներ երգեց կատարեալ արուեստով մը, որոնցմէ ի մէջ այլոց, Վէրտիի Թրավիաթայէն մէկ հատուածը, ձայնական դժուարութիւններով խճողուած. Օր. Քավանոզ շատ յաջողութեամբ յաղթեց ատոնց։ Այս կտորին պարունակած Բօլբի-կօլաները, Թրիլլները, Կռուբէդդօները և Քատանսները, կատարելութեամբ արտայայտուեցան։ Հասարակութիւնը երկարատեւ ծափահարութիւն մը ըրաւ անոր և Օր. Քավանոզ ստացաւ ծաղկեփունջ մը։ Օրիորդ Սոբրեանի և Մարլեան օրդիին ունեցած յաջողութիւնը նուազ չէր։ Երկուքն ալ աշակերտներն են Մ. Մարլեանի։ Այս զուարթ ջութակահարները իրենց տարիքին համար դժուար կտորներ զարկին շատ զգացումով, և պատիւ բերին իրենց ուսուցիչին Մաէսթրօ Ա. Մարլեանի։ Մէկ խօսքով յաջողութիւն ամէն գծի վրայ, ժողովուրդը մեկնեցաւ արտակէն խիստ գոհ»։

Աւելորդ է ծանրանալ այլ ևս այս մասին։ Կարծիքները որոշ են։ Մնաց որ տարաձայնութիւններուն հեղինակներն ալ քաջութիւնը չեն ունենար իրենց ստորագրութիւններով հրապարակ գալու։ Սանկ պարագայի մը հարկաւ ջութակահար ալ իր պատասխանը պիտի ունենայ։ Գրաւաւոր մրցում մը կրնայ առաջարկել անոնց։ Գործնական դաշտի մը մէջ գործնական ըլլալու է մարդ։

ՀԱՅ-ԲՈՂՈՔԱԿԱՆՆԵՐԷՆ

Բիւթանիոյ Եկեղեցական Ժողովին (Սինոդ) Գործ. Ժողովը այս անգամ նիստ գումարեց Պալըքլը-Հասար մատուռին մէջ։ Ներկայ էին Վեր. Փ. Ց. Իսքէնտէրեան նախագահ, Պատ. Ս. Պ. Մանուկեան՝ քարտուղար, Վեր. Ա. Պ. Շմաւոնեան, Բրոֆ. Ց. Հ. Ճէճիզեան, Պ. էֆ. Պ. Տօնձեան և Մ. էֆ., Վեր. Ց. Ֆիլեան բացակայ կը գտնուէր։

Ժողովը յետագայ որոշումները տուաւ.—

1. Որոշուեցաւ Բիւթ. Եկեղ. Ժողովին տարեկան նիստը գումարել առաջիկայ Մայիս 15/28ին Մայրաքաղաքին մէջ։

2. Որոշուեցաւ թելադրել Բիւթ. Եկեղ. Ժողովին՝ առաջարկելու համար Թուրքիոյ միւս երեք Եկեղեցական Միութիւններուն, որպէս զի մէկ մէկ նուիրակ ղրկեն միասին խորհրդակցելու և պէտք եղածը անօրինելու համար կեդր. Ազգայնատարանի [illegible] բարւոք կացութեան մը մասին։

3. Որոշուեցաւ Բիւթ. Եկեղեց. Ժողովին առաջիկայ նիստին մէջ «Երէց» կամ «Աւետարանիչ» ձեռնադրել Խասգիւղի եկեղեցիին քարոզիչ Պատ. Սեփան Ց. Զորիկեանը, որ այդ առթիւ կ'ընդունի «Վերապատուելի» տիտղոսը։ (Բողոք. «Վերապատուելի» մը արտօնութիւն կ'ունենայ կատարելու Մկրտութեան, Պսակի և Հաղորդութեան Ս. Խորհուրդները ևս։ Իսկ «Պատուելի» մը, քարոզելէ զատ, կրնայ կատարել միայն նշանտուք և թաղում)։

4. Որոշուեցաւ որ Բիւթ. Եկեղ. Ժողովին առաջիկայ նիստին տարեկան քարոզները խօսին Բրոֆ. Ց. Հ. Ճէճիզեան և Պատ. Ս. Պ. Մանուկեան։

** Այդ առթիւ նիստ գումարեցին նաև երկու մասնախումբեր, որոնց պաշտօնն է Բիւթ. Եկեղ. Միութեան համար պատրաստել «Կանոնագիր» մը և Ժողովին պատկանող Բողոք. եկեղեցիներուն պաշտամունքներու միօրինակութեան համար կանոնագիր մը։

Առաջին մասնախումբի անդամներն են.—Վեր. Ց. Գ. Գրիգորեան, Վեր. Ց. Ա. Ճէճիզեան Վեր. Ա. Պ. Շմաւոնեան և Ն. էֆ. Կ. Գոնտայեան։

Երկրորդ մասնախումբի անդամներն են.—Վեր. Ց. Գ. Գրիգորեան, Վեր. Ց. Ա. Ճէճիզեան, Վեր. Փ. Ց. Իսքէնտէրեան, Վեր. Ա. Պ. Շմաւոնեան, Տր. Հ. Պ. Մատթէոսեան և Բրոֆ. Ց. Հ. Ճէճիզեան։

Այս մասնախումբերը երբ իրենց աշխատութիւնները աւարտեն, պիտի ներկայ ցնեն Ժողովին, որ զանոնք վաւերացնելէ ետք, առանձին առանձին պիտի հրատարակէ. Ժողովը այս կանոնագիրներով վերջնապէս կը լրացնէ երկու մեծ և կարեւոր պէտքեր, որոնց պակասը զգալի էր երկար տարիներէ ի վեր։

** Նիկոմիդիոյ գաւառին Եկեղ. Ժողովի այս անգամուան գումարումը տեղի ունեցաւ Ատաբազարի մէջ՝ ներկայ ամսոյ առաջին չորեքշաբթին, և տեւեց երկու օր, որուն մէջ ունեցաւ երկու նիստեր։ Ներկայ էին Ատաբազարի, Նիկոմիդիոյ, Պարտիզակի և ուրիշ քանի մը տեղերու պաշտօնեաները և նուիրակները։ Ներկայ էր նաև Նիկոմիդիոյ գաւառին Միսիոնար և Պարտիզակի Բարձր. Վարժարանի համակրելի Տնօրէն Տր. Ր. Չէմպըրս։

«Մանզումէի» Հայ-Բողոքական
ԹՂԹԱԿԻՑԸ

ՄԱՆԶՈՒՄԷ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ)(136)(

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱՇԱՐԺ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ

ՍԵՂՐԱԼՈՒՍՆԻ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Բ.

ԱՆԱԿՆԿԱԼ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Դեր գնդապետ Տալմէրի համար ալ ժամանակ չկար երկար բարակ ձեւակերպութիւններու, ուստի բացարձակ անկեղծութեամբ խոնարհելով երկու կիներուն առջեւ,

—Այո՛, տիկին դքսուհի, ըսաւ, հիմա հասկցայ մեր ստոյգ կացութիւնը, վտանգը մեծ է ու անխուսափելի, այս սահմանափակ ույժերով չեմ կրնար դիմադրել թշնամիին որ սահմանագլուխը չանցնի, եթէ իմ տրամադրութեանս տակ մեր քաջ հետեւակազօրքերէն երեսուն հատ և կամ վիշապազօրքերէն ջոկատ մը ունենայի, անմիջապէս կը խափանէի անցքը որուն բնական դիրքը շատ նպաստաւոր է սակաւաթիւ խումբով մը պաշտպանուելու և անանցանելի ըլլալու. և սակայն արդի կացութեանս մէջ անկարելի է առանձ գործողութիւն մը փորձել, քանի որ, ինչպէս իրաւամբ դիտել տուիք, կրնայ ըլլալ որ մեր բնիկ զօրքերը վերջին պահուն մեր դէմ գործածեն իրենց զէնքերը։

—Չէ՞ք կրնար մօտակայ ֆրանսական կայարանէ մը օգնութիւն խնդրել, հարցուց Սառա։

Սպան կատաղի դէմք մը առաւ ու զայրոյթ ու յուսահատութիւն միանգամայն կը նշմարուէր։

—Ժամանակ չկայ, մրլտաց, ակռաները սեղմելով, օգնական զօրքը հազիւ հազ վաղը և կամ միւս օր կրնայ հասնիլ հոս, երբ բանը բանէն անցած պիտի ըլլայ արդէն. ասկէ զատ մեր թշնամիները քիչ ատենէն պիտի գրաւեն մեր սահմանագլուխի կիրճը, և սակայն յուսահատիլը ամօթ է զինուորի մը, պէտք է մեծ միջոցին դիմել։

—Ո՞րն է մեծ միջոցը։

—Ան զոր նախապէս պատրաստած եմ յուսահատական պարագաներու համար, ինչ որ կը կարծեմ թէ ներկայացած է հիմա. բնաւ առիթ չէի ունեցած այս միջոցին դիմելու։

Սպան երկու կիները մօտեցուց հիւղակին մէջի սեղանին որուն վրայէն ապակեգունդը ետ առնելով, ելեկտրաչարժ գործիքը ցոյց տուաւ ու սկսաւ մանրամասնաբար բացատրել թէ անոր միջոցաւ ինչպէս կարելի պիտի ըլլար վայրկենաբար բնաջինջ ընել չինացիներուն ամբողջ բազմութիւնը։

— Ասիկայ պատերազմական նոր գիւտ մըն է, յարեց, որուն պատիւը Ֆրանսայի կը վերաբերի։

— Աղէկ, պատասխանեց Սառա, բայց ինչէն պիտի հասկնանք թէ գործածելու ժամանակը եկած է։

— Հսկողներ կը նստեցնեմ որոշ կէտի մը վրայ, որ ասկէ կը նշմարուի ձեռնադիտակով, երբ մարդիկս մեզ ծանօթ նշանը տան անկէ իսկոյն կը հասկնամ թէ հասած է պատերազմական այդ թանկագին գործիքը շարժումի մէջ դնելու ժամը։

— Ուրեմն ժամանակ մի՛ կորսնցնէք, ըսաւ դքսուհին, քիչ մը յոյս առնելով։

— Հիմա իսկ ճամբայ պիտի հանեմ հսկող մարդիկս պատասխանեց սպան, որ քիչ մը մտածելէ ետք։

— Վա՜յ թշուառակա՛ն գոչեց բարկութեամբ.

— Արգելք մը կամ խոչընդո՞տ մը կը նշմարէք արդեօք հարցուցին երկու կիները դող ելած։

— Այո՛, դժուարութիւն մը որ կարեւոր է. մեր Ֆրանսացի հինգ ենթասպաները չեմ կրնար իբր հսկող ղրկել լեռը։

— Ինչո՞ւ սակայն, հինգ հոգին բաւական է այդ գործին.

— Համբերեցէք, անոնց երկուքը անթել հեռագրութեան պաշտօնին պիտի յատկացնեմ ու ասանց ամէնքը պիտի տեղեկագրեմ կեդրոնին ինչ որ դժուար ու երկար գործ մըն է և յապաղեցնելու չի գար. միւս կողմէ բնականաբար չեմ ուզեր որ ոչ ոք ամենաթեթեւ կասկած մը ունենայ իմ այս մտադրութենէս ու ծրագրէս։

— Աղէ՛կ, առարկեց Սառա, Ֆրանսացի հինգ ենթասպաներուն երկուքը թող անթել հեռագիրով զբաղին, անդին երեք հոգի եւս կը մնայ հսկողութեան համար։

— Ան երեքն ալ սահմանագլուխի թնդանօթական գիւղերը պիտի ղրկեմ որ Չինացիներուն վրայ հսկողութիւն ընեն, որպէսզի այս խուժամուժը ընդառաջ չվազէ թշնամիին ու միանայ անոնց. իրաւունք կուտամ ձեզ տիկին, երբ ամբողջ չինացիները մեզսակից կը նկատէք Դեղին դիմակաւորներու պետին ու ոխերիմ թշնամի՝ բոլոր սպիտակամորթներուն։

— Եւ սակայն դուք գիտէք խոհեմութեամբ գործել,

— Կը կարծեմ,

Դեր գնդապետ Տալմէր յարգանօք խոնարհեցաւ Սառայի առջեւ զոր ողջունելով,

— Ձեր գնահատումը մեծ հաճոյք կը պատճառէ ինծ Տիկին, ըսաւ ժպտագին. ահաւասիկ իմ խոհականութիւնս կը նուիրագործուի սիրուն բերնէ մը և սակայն առանց վճռական պարագաներու մէջ անհրաժեշտ է որ ամէնքն ալ խոհեմ ըլլան. կուզեմ իմ հինգ ենթասպաներս ալ գործածել ուրիշ կարեւոր ծառայութիւններու որով սահմանագլուխին վրայ հսկողութիւն ընելիք մարդ չմնար. արդ ըսէ՛ք կ'աղաչեմ առանց դժուարութեան մը առջեւ ինչ կարժէ իմաստութիւնս ու խոհականութիւնս։

Սառա լուրջ դէմք մը առաւ ու վճռական շեշտով մը,

— Արդեօք սահմանագլուխին վրայ հսկելու պաշտօնն ստանձնողը անհրաժեշտ է որ անպատճառ զինուորական ըլլայ։

Սպան այս հարցումէն յանկարծակիի եկած,

— Ո՛չ, զինուորական ըլլալը անհրաժեշտ չէ, մինակ թէ բաւական է որ ո՛չ զինուորականը չմիաբանի բնիկներուն հետ. աւելին չեմ պահանջեր։

(Շարունակելի)